

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Monika Krajíčková

Rigorózní práce

SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

COMMUNITY PROPERTY OF SPOUSES

Katedra: občanského práva

Konzultant: Doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29.11.2013

Prohlášení:

„ Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem na vědeckou práci obvyklým. Prohlašuji, že tato předkládaná práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 29.11.2013

.....
Mgr. Monika Krajíčková

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu mé rigorózní práce Doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D. za jeho připomínky a pomoc při zpracování.

OBSAH

1. <u>Úvod</u>	str. 7
2. <u>Historický vývoj</u>	
2.1. Úprava majetkových práv manželů dle římského práva	str. 9
2.2. Obecný občanský zákoník rakouský (ABGB)	str. 9
2.3. Uherské právo	str. 12
2.4. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném	str. 13
2.5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník a později provedené novely	str. 14
3. <u>Společné jmění manželů</u>	str. 17
3.1. Vznik společného jmění manželů (SJM)	str. 17
3.1.1 Vznik SJM spjatý s uzavřením manželství	str. 17
3.1.2. Vznik SJM soudním rozhodnutím	str. 18
3.2. Předmět společného jmění manželů	str. 19
3.3. Změny rozsahu společného jmění manželů	str. 26
3.3.1. Změny zákonem stanoveného rozsahu SJM na základě smlouvy	str. 26
3.3.2. Změny zákonem stanoveného rozsahu SJM provedené soudem	str. 33
3.4. Užívání a správa společného jmění manželů	str. 36
3.5. Zánik společného jmění manželů	str. 40
3.5.1. Zánik společného jmění manželů zánikem manželství	str. 41
3.5.2. Zánik společného jmění manželů za trvání manželství	str. 42

3.6. Vypořádání společného jmění manželů	str. 43
3.6.1. Pravidla vypořádání	str. 44
3.6.2. Formy vypořádání SJM	str. 49
3.6.3. Vypořádání SJM a smrt účastníka	str. 53
3.6.4. Zákonná domněnka	str. 53
3.6.5. Zvláštní pravidla pro vypořádání SJM platí v souvislosti s konkurzem	str. 54
4. <u>Rekodifikace společného jmění manželů (SJM) dle zákona č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník</u>	str. 57
4.1. Vznik, předmět a režimy SJM	str. 58
4.1.1. Zákonný režim	str. 58
4.1.2. Smluvený režim	str. 69
4.1.3. Režim založený rozhodnutím soudu	str. 76
4.2. Vypořádání SJM	str. 81
4.3. Ochrana rodinné domácnosti	str. 86
4.4. Ochrana proti domácímu násilí	str. 87
5. <u>Vztah společného jmění manželů a mezinárodního práva soukromého</u>	str. 89
6. <u>Srovnání SJM ve vybraných evropských zemích</u>	str. 91
6.1. Slovenská republika	str. 91
6.2. Spolková republika Německo	str. 92
6.3. Rakousko	str. 94
6.4. Maďarsko	str. 96

7. <u>Závěr</u>	str. 100
<u>Seznam literatury a publikací</u>	str. 103
<u>Seznam zkratek</u>	str. 107
<u>Abstrakt v českém jazyce</u>	str. 108
<u>Abstrakt v anglickém jazyce</u>	str. 109
<u>Resumé</u>	str. 110
<u>Seznam klíčových slov</u>	str. 111

1. Úvod

Manželství představuje jednu z nejvýznamnějších institucí rodinného i společenského života, která má zároveň přesně stanovenou právní úpravu.

V právním poměru mezi mužem a ženou hrají velmi důležitou roli vedle osobních vztahů i majetkové vztahy. Uzavřením manželství dochází mezi manžely k jejich specifické úpravě majetkových vztahů.

Právní úprava manželského majetkového práva prošla dlouhým historickým vývojem, sahajícím až k římskému právu.

Prolínají se dva systémy úpravy majetkových vztahů mezi manžely, a to systém odděleného majetku a systém majetkového společenství.

Systém odděleného majetku, představující volné držení majetku každým z manželů, získaného před i po uzavření manželství, byl zaveden Občanským zákoníkem z roku 1811.

Tato úprava platila až do roku 1950, kdy byl nahrazen tzv. zákonným majetkovým společenstvím.

Pojem „zákonné majetkové společenství“ byl zakotven zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

Již nebyla pouze převaha muže nad ženou v otázce vlastnictví a správy majetku, ale cílem bylo zajištění rovnoprávnosti muže a ženy.

Zároveň se vyznačovalo značnou dispozitivností a týkalo se veškerého společného majetku, tzn. nejen věcí, ale i pohledávek a dluhů

Institut zákonného majetkového společenství je považován za předchůdce bezpodílového spoluvlastnictví manželů, které bylo zavedeno občanským zákoníkem, zákonem č. 40/1964 Sb., a to s účinností ke dni 1.4.1964.

Charakteristickým rysem je značná kogentnost právní úpravy, užší rozsah a vysoká rigidnost právních vztahů.

Tato vysoká kogentnost ve snaze o její zmírnění vedla k pozdějším novelizacím občanského zákoníku.

První novelou občanského zákoníku, provedenou zákonem č. 131/1982 Sb., došlo k zavedení domněnky o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví po jeho zániku, další podstatnou novelou, provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., byla odstraněna kogentnost dřívější úpravy a byla zavedena ustanovení závažná pro restituce majetku.

Rozsáhlou novelou, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., byl zrušen institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů a nahrazen institutem „společného jmění manželů“, jehož úprava je předmětem této práce.

Ve své práci jsem nejprve nastínila historický vývoj, předcházející vzniku společného jmění manželů. Dále jsem komplexně zpracovala jeho současnou právní úpravu na území České republiky.

S ohledem na skutečnost, že v době zpracování této práce byl přijat nový občanský zákoník, provedený zákonem č. 89/2012 Sb., který nabývá účinnosti 1.1.2014, je zařazena v následující části i nová úprava společného jmění manželů podle tohoto nového občanského zákoníku.

Součástí této úpravy je i vazba společného jmění manželů k mezinárodnímu právu soukromému.

Na závěr jsem nastínila základní charakteristiku majetkových manželských vztahů ve vybraných Evropských zemích, a to ve Slovenské republice, Spolkové republice Německo, Rakousku a Maďarsku.

2. Historický vývoj.

2.1. Úprava majetkových práv manželů dle římského práva

Na vývoj majetkových vztahů v manželství se v první řadě odráží vliv římského práva. Zpočátku se jednalo o projev vlády muže, který se při starších formách manželství dostával do pozice „cum manu“.1)

Manželka byla ve vztahu k manželovi v pozici dcery a ke svým dětem v pozici sestry, nevlastnila svůj majetek a přešla do rodiny muže.

Později se objevila volnější forma manželství, a to tzv. „matrimonium sine in manum conventione“ 2), tj. manželství bez moci nad manželkou, kdy manželka si ponechávala svůj vlastní majetek, tzv. „bona parapherna“ (parafernální jmění). Již nebyla v poměru k muži jeho dcerou, mohla spravovat svůj majetek, avšak tuto správu majetku zpravidla ponechávala muži.

Ve vývoji římského práva došlo i ke vzniku domněnky vlastnictví, tzv. mucianáská presumpce, která se uplatňovala v případě nejistoty, zda věc náleží muži či ženě. Podle této domněnky v pohybnostech, komu patří věc, platila zásada, že věc náleží muži, neprokáže-li žena, že věc nabyla sama.

Tato domněnka platila až do 31.12.1949 ve smyslu § 1237 obecného zákoníku občanského z roku 1811 (dále jen ABGB).

Žena obvykle muži podléhala jako opatrovníku, tzv. tutela mulierum a i ve středověku byla považována za „vězně svého muže“.

2.2. Obecný občanský zákoník rakouský (ABGB)

Manželství a právní vztahy v manželství až do 18. století byly doménou církve, zejména církve katolické, a rozhodující bylo právo církevní, které bylo základem úpravy manželských vztahů v podstatě až do roku 1949.

- 1) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., Praha 2000
- 2) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s. Praha 2000

Právní forma manželství se prolínala mezi principem sakrálním a principem smluvním, která se odrazila v ustanoveních obecného zákoníku občanského. Tento předpis byl schválen dne 1.6.1811 a účinnosti nabyl dne 1.1.1812, kdy začal platit i na našem území.

Podstatnou novelizací tohoto zákona se stal zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., zejména tzv. manželská novela vydaná dne 22.5.1919. Za hlavní přínos lze považovat zavedení fakultativní civilní formy sňatku.

Obecný zákoník občanský byl velmi propracovaný, obsahoval 1502 paragrafů, které byly seskupeny do 3 dílů. Úprava manželského práva byla zahrnuta v Dílu prvním, Hlavy druhé s názvem „ O manželském právu“.

Instituce manželství byla upravena v § 44 až 136, zejména § 44 odrážel smluvní princip formy manželství, avšak ve spojení se zákonným způsobem uzavření manželství, a to uzavření manželství církevním způsobem.

Manželství bylo charakterizováno dominantním postavením muže jako hlavy rodiny, postavení muže a ženy v úpravě majetkových vztahů bylo i nadále nerovnoprávné.

Muži náleželo právo řídit domácnost, určoval společné bydliště, manželka byla povinna následovat svého muže a převzít jeho jméno. Na druhé straně měl vůči své ženě vyživovací povinnost, ze které však plynulo ručení manžela za závazky, které z vedení domácnosti vznikaly.

Manželka tedy byla považována za ne zcela schopnou obstarávat své věci. Byla omezena pouze na uspokojování běžných potřeb domácnosti, tedy menší nákupy k udržení domácnosti.

Odrážem nerovnoprávnosti muže a ženy je i otcova povinnost starat se o výživu svých dětí, než se mohou samy živit či otcovská pravomoc trvajícím do zletilosti dítěte. V případě, že dítě nemělo otce, muselo mít poručníka, neexistovala mateřská či rodičovská moc ženy stanovená zákonem.

Nerovnoprávnost ženy a muže v rodině se odrážela i v majetkových vztazích. Každý z manželů měl svůj majetek, každý nabýval věci individuálně výhradně pro sebe, avšak v pochybnostech podle § 1237 platilo, že vlastnictví nabyl muž, tedy se uplatňovala tzv. muciánská presumpce.

Zároveň platil princip odděleného majetku, z něhož plynula i možnost uzavírání majetkových smluv včetně obecné možnosti převodu vlastnictví mezi manžely.

Pokud manželka neodporovala, platila právní domněnka, že svěřila manželovi jako svému zákonnému zástupci správu svého majetku. 3)

Rodinné poměry byly zakládány manželskými smlouvami, kdy budoucí manželé projeví svou vůli žít v nerozlučném spojení, plodit děti, vychovávat je a poskytovat si pomoc. Manželství předcházelo zasnoubení, zejména ohlášky a slavnostní prohlášení přivolení.

Od manželských smluv je nutné odlišit svatební smlouvy, které upravovaly majetkové poměry manželů. Mohly být uzavírány před uzavřením manželství, v době manželství a při jeho rozluce.

Svatebními smlouvami se dle § 1217 občanského zákoníku nazývají smlouvy, které byly sjednány o jmění v souvislosti s manželským svazkem a mají především za předmět věno, obvěnění, jitřní dar, společenství statků, správa a požívání vlastního jmění, dědickou posloupnost, doživotní požívání jmění určeného pro případ smrti a vdovský plat. 4)

Věno, jehož úprava byla zakotvena § 1218 občanského zákoníku občanského, je pojímáno jako jmění, které bylo muži odevzdáno či přislíbno manželkou, nebo někým jiným za ni (rodiči) na náklady spojené s manželským společenstvím. Užívání věna a jeho přírůstků náleželo během trvání manželovi. Nejednalo se však o vlastnictví, ale o užívání, s výjimkou hotových peněz, postoupených pohledávek či zužitvatelných věcí, kdy náleželo muži i vlastnictví. 5)

Dle ustanovení § 1230 občanského zákoníku se obvěněním nazývá vše, co dá ženich nebo třetí osoba nevěstě na rozmnožení věna, avšak jeho užívání náleželo muži. Ustanovení obvěnění mužem či jeho rodiči však není ze zákona povinné.

Zvláštností je i tzv. jitřní dar, kterým muž slíbí dát ženě dar, až bude jeho manželkou prvního jitra.

- 3) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., Praha 2000
- 4) Králíčková: Předmanželská smlouva de lege lata a rekonstrukce českého rodinného práva, Právní rozhledy 2003, ročník 11, č. 6
- 5) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., Praha 2000

Společenství statků se vztahuje jen na dobu trvání manželství a nelze ho vypovědět. Za dluhy ze společenství statků odpovídali manželé společně a nerozdílně. Zakládalo právo manželovi po smrti druhého manžela na polovinu toho, co zbylo po smrti druhého manžela ze statků přinesených společně do společenství.

2.3. Uherské právo

Na úvod lze konstatovat, že uherské právo manželku majetkově nepodřizovalo manželovi natolik, jak tomu bylo v právu rakouském, platném na území České republiky. Žena byla v podstatě samostatná.

Bylo nutné však rozlišit postavení mezi šlechtici a tzv. honoraciory (tj. osoby žijící z duševní práce, pro kterou měly odbornou kvalifikaci), kdy manžel nabýval majetek, neboť manželka se nezasloužila stejnou měrou o rozmnožení majetku a neměla právo na stejný díl majetku. Šlechtic či honoraciore si mohl nárokovat veškerý majetek za trvání manželství.

Mezi manžely nešlechtického původu platila tzv. „koakvizice“, která byla institutem slovenského majetkového práva v podstatě až do 1.1.1950, kdy nabyl účinnosti zák. č. 265/1949 Sb. o právu rodinném.

Základní charakteristikou koakvizice bylo oddělení majetku obou manželů. Každý z manželů si nakládal samostatně svým majetkem, který nabyl do uzavření manželství či na základě skutečností, které vznikly před uzavřením manželství, ale i za trvání manželství darem nebo děděním, tzv. zvláštní majetek „tzv. bona parapherna“, za který byl považován i majetek sloužící osobní potřebě jednoho z manželů.

Každý z manželů disponoval se zvláštním majetkem samostatně, na druhé straně však každý z manželů užíval zvláštní majetek druhého manžela a zpravidla majetek manželky spravoval manžel. Nicméně manželka byla oprávněna vzít si tento majetek zpět a nakládat s ním sama.

Tzv. koakviziční majetek tvořil majetek nabytý manželi za trvání manželství. Jednalo se o nově získané věci, majetek získaný prací, ale i úspory či majetek určený na základě dohody manželů či vůle třetího, jako např. dárce či zůstavitele. Součástí koakvizičního jmění nebyl pouze aktiva, ale i pasiva.

Po dobu trvání manželství manželé nemohli požádat o zrušení koakvizice či převést svůj podíl na jiného či jej zabavit. Tento majetek si mohli rozdělit až po zániku manželství.

Každý z manželů tedy nakládal s tou částí koakvizice, kterou nabyt a oba s tou, kterou nabyli společně. Po smrti nakládal každý se svou částí jen do jedné poloviny.

2.4. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který nabyt účinnosti dne 1.1.1950 vydělil z občanského práva, obsaženého v platném obecném zákoníku občanském z roku 1811, právo rodinné. Byly vyčleněny i majetkové vztahy v manželství, s výjimkou dědického práva, jelikož v dědickém právu jde zejména o vztahy majetkové, nikoli osobní, převládající v právu rodinném mezi manžely.

Manželství a rodinně právní instituty jsou tedy pojímány jako zvláštní část úpravy rodinného práva. Manželství je uzavíráno souhlasným prohlášením muže a ženy před příslušným národním výborem o tom, že vstupují spolu do manželství a to za přítomnosti dvou svědků. Náboženské sňatky jsou dovoleny, avšak smějí být vykonány vždy až po občanském obřadu. 6)

V manželství muži a ženy mají stejná práva a povinnosti.

Majetkové vztahy mezi manžely upravil zákon o právu rodinném institutem „zákonného majetkového společenství mezi manžely“, zakotveném v ustanoveních § 22 až § 29 tohoto zákona. Je považován za předchůdce bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Zákonné majetkové společenství manželů tvoří majetek, nabytý kterýmkoliv z manželů za trvání manželství, tzv. získaný majetek. Výjimkou tohoto získaného majetku je majetek nabytý dědictvím nebo darem a majetek, který sloužil osobním potřebám nebo výkonu povolání jednoho z manželů.

Manžel si mohl sám určit, co potřebuje pro sebe a pro své potřeby v povolání, pouze úspory a majetek rozmnožující jmění spadalo do majetkového společenství manželů.

Na získaném majetku se zasloužili oba manželé, a to i za předpokladu, že výdělečný byl pouze jeden z manželů, neboť svou výdělečnou činnost mohl uskutečnit jen za pomoci druhého z manželů, který se staral o domácnost.

6) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., Praha 2000

Obvyklou správu tohoto jmění ve společenství mohl vykonávat každý z manželů samostatně. V případě, že se jednalo o věc přesahující rámec obvyklé správy, potřeboval manžel vždy souhlasu druhého z manželů.

Rozsah společného majetku i výkon správy tohoto majetku byl umožněn změnit manželé na základě jejich dohody, která však musela být sepsána ve formě notářského zápisu. Manželé se na takovou dohodu vůči jiné třetí osobě mohli dovolat jen za předpokladu, že jí byla tato úmluva známa.

Věřitel jen jednoho z manželů mohl postihnout majetek v zákonném majetkovém společenství.

Při zániku zákonného majetkového společenství, ať už smrtí nebo rozvodem, platily základní ustanovení o spoluvlastnictví, kdy podíly obou manželů si byly rovné.

Zákon zároveň hovořil o tom, že zbavení svéprávnosti jednoho z manželů je důvodem zániku zákonného majetkového společenství.

Úprava zákonného majetkového společenství jako forma majetkoprávních vztahů mezi manžely platila až do 31.3.1964, kdy nabyl účinnosti občanský zákoník.

2.5. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen ObčZ) a později provedené novely

Úprava majetkoprávních vztahů mezi manžely byla přesunuta ze zákona o právu rodinném do občanského zákoníku, který byl vydán pod č. 40/1964 Sb. a nabyl účinnosti dne 1.4.1964.

Byl zaveden institut „bezpodílového spoluvlastnictví manželů“ (dále jen BSM), který se vyznačoval značnou kogentností právní úpravy, užším rozsahem a vysokou rigidností právních vztahů, na rozdíl od předchozího zákonného majetkového společenství, které se vyznačovalo značnou dispozitivností a týkalo se veškerého společného majetku, tzn. nejen věcí, ale i pohledávek a dluhů. 7)

Ustanovení BSM byly zařazeny v § 143 až § 151 Občanského zákoníku.

Snahy o zmírnění vysoké rigidnosti právních vztahů vedly k významným rozsáhlým novelizacím občanského zákoníku.

7) Veselý: Co přináší novela občanského zákoníku do majetkových vztahů manželů, Právní rozhledy, 1998, roč. 6, č. 6

První novelizace občanského zákoníku, provedená zákonem č. 131/1982 Sb., doplnila ustanovení § 149 ObčZ, kterým zavedla domněnku o vypořádání BSM po jeho zániku a to v případě, že manželé neprovedli toto vypořádání do 3 let po jeho zániku.

Další podstatná novela, provedená zákonem č. 509/1991 Sb., přinesla změny i v BSM.

Do § 143 ObčZ byla zařazena ustanovení závažná pro restituce majetku. Zároveň byla odstraněna kogentnost dřívější úpravy, kdy zákon ve smyslu § 143a ObčZ umožnil manželům změnit dohodu zákonem stanovený rozsah BSM.

Úprava vztahů mezi manžely, týkající se jejich podnikatelské činnosti, byla konkretizována ustanovením § 148a ObčZ, kdy soud mohl zrušit BSM na návrh jednoho z manželů za situace, kdy druhý manžel získal oprávnění k podnikatelské činnosti.

Novela občanského zákoníku, obsažená v zákoně č. 264/1992 Sb., přinesla kogentní formu úpravy dohody mezi manžely, popř. bývalými manžely, týkající se nemovitostí. Byla zakotvena povinnost písemné formy těchto dohod.

Rozsáhlou novelou, provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., byl doplněn jak zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve znění pozdějších změn, ale i občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších změn.

Byl zrušen institut BSM a nahrazen institutem „společného jmění manželů“ (dále jen SJM).

Předmětem SJM jsou nejen věci a majetková práva, ale i závazky manželů, patří sem i věci sloužící výkonu povolání jen jednoho z manželů.

Byly včleněny nové ustanovení týkající změny rozsahu SJM (manželé si mohou zcela nebo zčásti vyhradit vznik SJM ke dni zániku manželství) a zároveň umožněna úprava budoucích vztahů v manželství.

Nově je stanoveno udělení souhlasu k podnikání jedním z manželů ve prospěch druhého manžela, rozdělení příjmů z podnikání, na druhé straně i povinnost plnit závazky obou manželů rovným dílem.

Veškeré úpravy a změny jsou podrobně rozpracovány v následujících kapitolách.

Občanský zákoník je rekodifikován novým občanským zákoníkem, provedeným zákonem č. 89/2012 Sb., který nabývá účinnosti dne 1.1.2014. Jeho úprava je zařazena v samostatné kapitole.

3. Společné jmění manželů

Společné jmění manželů (dále jen SJM) tvoří základní úpravu majetkových vztahů mezi manžely. Je upraveno v části druhé občanského zákoníku v hlavě druhé pod marginální rubrikou Spoluvlastnictví a společné jmění.

Institut SJM vstupuje do právního řádu dne 1.8.1998, kdy nahradil dřívější úpravu bezpodílového spoluvlastnictví manželů jako dopad nevyhovujícím poměrům ve státě a společnosti.

Právní podstata SJM je totožná s úpravou bezpodílového spoluvlastnictví manželů, vychází ze zásady rovnoprávnosti manželů a společné a stejné účasti na nabývání práv. Rozdílnosti mezi těmito instituty však lze vidět v předmětu, rozsahu, obsahu i zániku, kdy základním předmětem SJM jsou již nejen věci, ale i majetková práva a závazky.

SJM tedy není již označováno jako druh spoluvlastnictví (vedle spoluvlastnictví podílového), neboť předmětem vlastnického práva mohou být jen věci, nikoli práva, resp. pohledávky.

Vyjadřuje právní jednotu a nedělitelnost manželů, kteří užívají společnou věc pro potřebu své rodiny, manželům toto právo náleží společně a nerozdílně. 8)

SJM vzniká pouze mezi manžely a je jedinou možnou právní úpravou, která uspořádává majetkové vztahy mezi manžely.

3.1. Vznik společného jmění manželů

3.1.1. Vznik SJM je spjatý s uzavřením manželství, vzniká ze zákona (ex lege) se vznikem manželství.

Dle § 3 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění se konstatuje: „Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství, učiněným před obecním úřadem pověřeným vést matriky, popřípadě úřadem, který plní jeho funkci nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, oprávněné k tomu zvláštním předpisem, a to veřejně a slavnostním způsobem v přítomnosti dvou svědků.“ Nejedná se tu o smlouvu, ale o předepsanou formu. 9)

8) Knappová, Švestka a kolektiv: Občanské právo hmotné, Svazek I., 3. vydání, ASPI publishing, s.r.o., Praha 2002

9) Holub, Pokorný, Bičovský: Společné jmění manželů, LINDE PRAHA, a.s., Praha 2000

Subjekty SJM mohou být jen manželé, nikoli osoby, žijící ve společné domácnosti, tj. druh a družka, popř. ani osoby stejného pohlaví žijící spolu ve společenství registrovaném.

Naproti tomu zrušení společné domácnosti manželů, kdy manželé spolu nežijí, nemá za následek zánik SJM (**viz znění rozhodnutí NS, sp. zn. 5 Cz 30/67, R 104/1967**).

Nejčastějším případem vzniku SJM je vznik formálně platného manželství, ale vzniká i v neplatném manželství, dokud nebyla jeho neplatnost vyslovena soudem. Důvody neplatnosti manželství jsou upraveny v § 11-17 zákona o rodině (např. uzavření manželství s vdanou ženou či ženatým mužem).

SJM v takovém případě zaniká až právní mocí rozsudku o prohlášení manželství za neplatné, tj. ex nunc.

Manželství zdánlivé (nulitní), které vůbec nevzniklo (např. uzavření manželství nezletilým), vznik SJM nezakládá (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972**).

Důvody pro odložení vzniku SJM jsou stanoveny a) v zákoně a b) v písemné smlouvě uzavřené mezi manžely.

- a) Insolvenční zákon hovoří o tom, že vznik nového SJM úpadce a jeho manžela po dobu trvání účinků prohlášení konkurzu není přípustný. Jakmile úpadce uzavře po tuto dobu nové manželství, vznik SJM se odkládá ke dni zániku účinků prohlášení konkurzu. 10)
- b) Manželé si mohou formou notářského zápisu odložit vznik SJM až ke dni zániku manželství, kromě věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti. Obdobně mohou upravit své majetkové vztahy muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, tzv. předmanželská smlouva. O této problematice změn zákonem stanoveného rozsahu SJM bude pojednáno v následujících kapitolách.

3.1.2 Vznik SJM soudním rozhodnutím

Ustanovení § 151 Občanského zákoníku stanoví, že zaniklo-li SJM za trvání manželství, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.

Nelze tedy, aby se manželé smluvně domluvili na obnově SJM, vždy musí rozhodnout soud.

- 10) Ustan. zák. č. 182/2006, o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Jedná se o případy, kdy dojde k propadnutí majetku ve smyslu zák. č. 40/2009, Sb., trestní zákon, v platném znění a prohlášením konkurzu ve smyslu zák. č. 182/2006, o úpadku a způsobech jeho řešení, v platném znění (insolvenční zákon).

Vždy se jedná o návrhové řízení, přičemž návrh může podat kterýkoli z manželů. Podmínkou řízení je náležité zjištění skutkového stavu, sledující důvody zaniklého SJM, ale i současné situace v manželství, přičemž dokazování spočívá zejména na manželech.

Rozhodnutí soudu je konstitutivní, účinky obnovení SJM nastávají dnem právní moci rozhodnutí, tedy ex nunc, neboť zaniklé SJM, které bylo zrušeno, bylo třeba vypořádat.

Úprava obnovení souvisí se zánikem SJM a bude dále rozpracována v pozdější kapitole.

3.2. Předmět společného jmění manželů

Za pojem „jmění“ se označuje souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot patřících určité osobě (aktiva), a to po odečtení penězi ocenitelných majetkových hodnot, které tato osoba dluží jinému (pasiva). 11)

Z této definice vychází i občanský zákoník, kdy § 143 odst. 1 písm. a) hovoří o majetku (aktivech) a § 143 odst. 1 písm. b) o závazcích (pasivech), které tvoří SJM.

Dle shora uvedeného paragrafu § 143 odst. 1 občanského zákoníku: **Společné jmění manželů tvoří:**

- a) majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci přepisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka,**

11) Knappová, Švestka a kolektiv: Občanské právo hmotné, Svazek I., 3. vydání, ASPI publishing, s.r.o., Praha 2002

b) závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Předmět SJM za prvé tvoří **aktiva** (penězi ocenitelné kladné majetkové hodnoty), tedy věci (movité a nemovité) či práva.

Hlavním předpokladem, aby se majetek stal předmětem SJM, je jeho nabytí jedním z manželů nebo oběma společně za trvání manželství při neexistenci zákonného či smluvního důvodu, který by tento majetek ze SJM vyloučil.

Majetek vstupující do SJM musí být nabyt zákonným způsobem. Nabytým majetkem se zejména rozumí nabytí vlastnického práva včetně směny, vydržení a na základě zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách. 12)

Věci movité se zásadně nabývají předáním a převzetím věcí. Pro nabývání vlastnického práva k nemovitostem je rozhodný den podání návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí, tzv. právní účinky vkladu vlastnického práva.

Pokud právní účinky vkladu do katastru nemovitostí nastanou po uzavření manželství, nemovitost spadá do SJM. V případě, že jeden z manželů podá návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí před uzavřením manželství, náleží nově nabytá nemovitost do jeho výlučného vlastnictví.

Dalším zdrojem SJM jsou peněžní příjmy manželů vznikající z jakýchkoliv právních důvodů. Jedná se zejména o příjmy z pracovního poměru, ale i z poměrů obdobných poměrům pracovním (příjmy z dohod o pracovní činnosti či dohody o výkonu práce). Dále příjmy z podnikatelské činnosti, ze sociálního zabezpečení, z důchodu či nemocenských dávek, z autorské odměny, atd.

V této souvislosti je nutné zmínit, že do SJM spadají i věci, které podle povahy slouží výkonu povolání jen jednoho z manželů. Tyto věci byly z dřívější úpravy BSM vyloučeny a kategorie věcí sloužících k výkonu povolání byla z výlučného majetku manželů k 1.8.1989 vypuštěna.

12) Knappová, Švestka a kolektiv: Občanské právo hmotné, Svazek I., 3. vydání, ASPI publishing, s.r.o., Praha 2002

Na zařazení těchto věcí do SJM nemá ani vliv, zda tyto věci byly koupeny z prostředků SJM či z výlučných prostředků jednoho z manželů. Tato skutečnost se odráží až při vypořádání zaniklého SJM (***viz znění Rozsudku NS, 30 Cdo 1951/2002***).

Nabytím majetku za trvání manželství je i vytvoření věci oběma manžely nebo jedním z nich v době po uzavření manželství (***viz znění usnesení NS, sp. zn. 22 Cdo 1037/2004, C 2706***).

V souvislosti s vložením investic do staveb za trvání manželství lze uvést, že tyto finanční prostředky na hotovou stavbu již nemohou změnit její vlastnictví.

V případě, že na stavbě za trvání manželství byly provedeny prvky dlouhodobé životnosti, lze dovodit, že je již dokončována existující stavba a tudíž nespadá do SJM. V takovém případě vzniká jen pohledávka podle § 149 odst. 2 občanského zákoníku při vypořádání SJM (***viz znění Rozsudku NS ČR, sp. zn. 3 Cdo 111/92, R 44/1993***).

Ani přístavba k domu ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, která byla provedena za trvání manželství ze společných prostředků, nestává se předmětem SJM (***viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 220/2008, C 7182***).

Při použití výlučných prostředků jednoho manželů do pořízení majetku v SJM, již nemůže později změnit právní režim a vlastnictví věci (***viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 3596/2006, C 5761***).

Shora uvedený předmět SJM (aktiva SJM) lze nastínit i těmito pár vybranými judikáty:

- a) Autorské odměny patří do SJM (dříve BSM) jen v tom případě, že byly za trvání manželství autorovi vyplaceny nebo byly pro autora ochrannou organizací autorskou v rámci její působnosti přijaty, i když nebyly autorovi za jeho života vyplaceny. Naopak autorská díla nepatří do SJM (dříve BSM), i když vznikla za trvání manželství (***viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 337/83, R 36/1985***).
- b) Nabytí věci oběma manžely do jejich SJM (dříve BSM) vydržením předpokládá dobrou víru obou, že jim oběma jako bezpodílovým spoluvlastníkům věc patří, a to po celou zákonem stanovenou dobu nepřetržité držby (***viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 3 Cdon 231/96, SR 2/1997***).

- c) Do SJM (dříve BSM) patří také výhry ze sázek, věci získané výhrou ve věcné loterii nebo jiné slosovací akci. U výhry na los je rozhodující okamžik výhry, nikoli jeho zakoupení (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972**).
- d) Rovněž výnosy, užitky a přírůstky věcí patří do SJM (dříve BSM), ať již věc sama je v BSM nebo ve vlastnictví jednoho z manželů (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972**).
- e) Do SJM (dříve BSM) patří i plnění ze smlouvy pojistné, pokud bylo za trvání manželství ve prospěch kteréhokoli z manželů realizováno (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972**).

Vyloučen ze SJM je naopak nabytý majetek ve smyslu zákonem stanovených právních titulů. Majetek, jenž není předmětem SJM ani předmětem podílového spoluvlastnictví mezi manžely, zůstává ve výlučném vlastnictví každého z manželů s tím, že k výlučnému majetku manžela nemá druhý manžel žádné právo.

Zákon zcela vylučuje tento majetek:

1. Majetek získaný každým z manželů před uzavřením manželství.
2. Majetek, který nabyt jeden z manželů děděním bez ohledu na osobu zůstavitele.

V případě nabytí majetku dědictvím, ať už ze zákona či dle závěti, stává se tento majetek i za trvání manželství výlučným vlastnictvím některým z manželů. Za situace, kdy oba manželé dědí současně (ze závěti nebo ze zákona), stává se tento majetek jejich podílovým spoluvlastnictvím. Nelze v závěti (stanovenou zůstavitelem), ani v rámci schválené dědické dohody při dědickém řízení určit, že tento zděděný majetek bude tvořit SJM.

3. Majetek, který nabyt jeden z manželů darem za trvání manželství od kohokoliv.

Na základě darovací smlouvy je zcela vyloučeno nabývání věcí do SJM. Je - li za trvání manželství obdarován jeden z manželů, nabývá tento majetek pouze do svého výlučného vlastnictví. V případě, že obdarovaní jsou oba manželé, nabývají tento majetek do podílového spoluvlastnictví.

Darování majetku od druhého manžela lze za předpokladu, že se jedná o jeho výlučný majetek.

4. Majetek, který nabyl jeden z manželů transformací za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví.

Věci, které jsou získány výměnou za věc nebo z výtěžku z prodeje věci ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, zůstávají výlučně tohoto manžela. Jedná o stanovisko, obecně převzaté soudní praxí (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R42/1972**).

Věc, kterou nabyl jeden z manželů za trvání manželství ve veřejné dražbě za peněžní prostředky tvořící jeho oddělený majetek, není součástí SJM, i když druhý z manželů podepsal potvrzení o nabytí vlastnictví vydané dle zák. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 20 Cdo 1578/2003, C 3147**).

5. Věci sloužící osobní potřebě jen jednoho z manželů

Tyto věci, až pořízené za trvání manželství, jsou s ohledem na osobní povahu vyloučeny ze SJM. Povaha věci sama o sobě nestačí, musí skutečně sloužit osobní potřebě jednoho z manželů, nestačí fakt, že by k tomuto účelu měla sloužit.

Kategorie těchto věcí je poměrně specifikována soudní praxí a jedná se vesměs o šatstvo a jiné věci, sloužící obvyklé a přiměřené potřebě.

Jedná – li se však o věci, které představují vysokou hodnotu, měl by manžel, který tuto hodnotu získal, nahradit co ze SJM bylo na tento majetek vynaloženo (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R42/1972**).

6. Věci vydané na základě předpisů o restituci majetku

Jedná se o věci, vydané např. dle zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších změn, dle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších změn, či dle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických práva vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších změn.

Tyto věci nespádají do SJM za předpokladu, že byly vydány manželovi, který je vlastnil před uzavřením manželství nebo za předpokladu, že manžel je sám právním nástupcem původního vlastníka.

Naproti tomu do SJM patří i věci, vydané za trvání manželství jednomu z manželů v rámci restitučních předpisů, pokud k vydání nedošlo z důvodu jeho právního nástupnictví po původním vlastníku, ale proto, že byl právním nástupcem oprávněné osoby k přijetí náhrady podle předpisů o restituci (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 1424/2003, C 2095**).

Závazky (pasiva SJM) tvořící předmět SJM lze vnímat jako závazky, které vznikly některému z manželů nebo oběma manželům společně za trvání manželství.

Výjimku tvoří závazky týkající se výlučného majetku jednoho z manželů a závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.

Hledisko míry majetkové přiměřenosti se vždy vztahuje ke konkrétní majetkové situaci manželů, vždy ke konkrétnímu a individualizovanému SJM v jeho celém rozsahu, zejména k jejich výdělkům, ostatním příjmům a ve vztahu k jejich celkové životní úrovni.

Je nutné rozlišit terminologii, kdy „závazky vznikly“ a „závazky, které převzal“. Do SJM budou vždy patřit závazky, které vážou jednoho z manželů dle pravomocného rozhodnutí soudu či jiného veřejného orgánu, bez ohledu na rozsáhlost závazku.

Naproti závazek jednoho z manželů např. z kupní smlouvy, týkající se nákladného předmětu, nezakládá tomu, že tato smlouva bude předmětem SJM. V takovém případě rozsah smlouvy přesahuje míru majetkových poměrů manželů, kdy druhý z manželů s tím nesouhlasí a jde o závazek, který převzal jeden z manželů.

Zařazení závazku do SJM má dopad na rozsah majetku manželů. Manželé odpovídají v takovém případě jednak svým společným majetkem, tak i svým výlučným majetkem.

Jedná-li se však o závazek tížící jen jednoho z manželů, odpovídají za něj manželé svým společným majetkem a dále výlučným majetkem onoho tížícího manžela (viz § 262a OSŘ odst. 1). Výlučný majetek druhého manžela není dotčen.

Hledisko zařazení závazků do SJM a rozsahu míry přiměřenou majetkovým poměrům zakládá širokou možnost soudní judikatury.

Z praxe lze nastínit těmito judikáty:

1. Závazky převzaté jedním z manželů bez souhlasu druhého a přesahující míru přiměřenou majetkovým poměrům nejsou neplatné, ale netvoří SJM a jsou výlučným závazkem manžela, který je převzal (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 28 Cdo 2199/2008, C 6399**).
2. Byly-li na zakoupení věci v SJM použity peníze opatřené závazkem jen jednoho z manželů, který není SJM a který je povinen splatit zavázaný manžel, zakládá tato skutečnost při zániku SJM nárok na náhradu tohoto vnosu z odděleného majetku na společný majetek. To platí i v případě, že jde o závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, který převzal jeden z nich bez souhlasu druhého (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2335/2005, C 4256**).

Širší pojetí předmětu SJM doplňuje ustanovení § 143 odst. 2 občanského zákoníku:

Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.

Účast jednoho z manželů v obchodních společnostech či družstvu tedy automaticky nezakládá vznik členských práv či účast druhého manžela v těchto právnických osobách.

Nabude –li z prostředků SJM jeden z manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takého podílu) ze zákona součástí SJM (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 700/2004, R 68/2005**).

Pouze manžel společník má práva a povinnosti, které pro něj vyplývají z postavení společníka obchodní společnosti. Majetková hodnota obchodního podílu však zůstává společná oběma manželům.

Za situace, kdy manžel jako majitel obchodního podílu, není zapsán do obchodního rejstříku, se může manželka, se kterou má manžel obchodní podíl ve SJM, domáhat určení, že manžel je společníkem ve společnosti s ručením omezeným (**viz znění Usnesení NS, sp. zn. 29 Cdo 673/2008 , C 7951**).

Zároveň při vypořádání SJM soudem se nepřikazuje hodnota obchodního podílu, ale jen obchodní podíl, který se přikazuje jen společníku obchodní společnosti (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, C 3404**).

Výjimku shora uvedeného rozsahu tvoří bytové družstvo. Pokud za trvání manželství vznikne jednomu z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vznikne automaticky se společným nájmem bytu i společné členství manželů v družstvu, ze kterého jsou oba manželé oprávnění a povinni společně a nerozdílně.

Jestliže je členem bytového družstva pouze jeden z manželů jako společných nájemců bytu, pak při převodu tohoto bytu do osobního vlastnictví, je družstvo povinno uzavřít tuto smlouvu pouze s ním a tento byt nebude součástí SJM (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 28 Cdo 1889/2004, C 3476**).

Nevzniklo-li společné členství manželů v bytovém družstvu, pak družstevní byt nabytý manželem, který byl sám členem družstva, taktéž není ve SJM (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1668/2003**).

3.3. Změny rozsahu společného jmění manželů

V souvislosti se změnou společenských poměrů po roce 1989 nastal zásadní zlom v širším prostoru pro smluvní autonomii manželů, zejména v oblasti jejich majetkových vztahů.

Účinností novely občanského zákoníku k 1.1.1992 (zák. č. 509/1991 Sb.) byla umožněna dohodou manželů úprava rozsahu tehdejšího bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jakož i správa společného majetku. Tato úprava byla následně legislativně upřesněna zákonem č. 91/1998 Sb.

Kogentní povaha předmětu SJM zakotvena v § 143 občanského zákoníku je modifikována postupem dle § 143a občanského zákoníku, který odstraňuje rigoróznost a umožňuje manželům upravit si své vzájemné majetkové vztahy odchylně od zákona.

3.3.1. Změny zákonem stanoveného rozsahu SJM na základě smlouvy

§ 143a

- 1. Manželé mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Takto mohou manželé změnit rozsah majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již tvoří jejich společné jmění. Předmětem této smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty a závazky. Jestliže je předmětem smlouvy nemovitost, která již náleží do společného jmění manželů nebo do výlučného majetku jednoho z nich, nabývá smlouva účinnosti vkladem do katastru nemovitostí.**

- 2. Manželé mohou dále smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti.**
- 3. Muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, mohou smlouvu uzavřenou formou notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství.**
- 4. Manželé se mohou vůči jiné osobě na smlouvu uvedenou v předcházejících odstavcích odvolat jen tehdy, jestliže je jí obsah této smlouvy znám.**

Manželé si tedy mohou smluvně rozšířit nebo zúžit zákonem stanovený rozsah SJM. Týká se nejen majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnu, ale i majetku a závazků, které již tvoří SJM.

Zákon striktně předepisuje kvalifikovanou písemnou formu – formu notářského zápisu, jakožto formy veřejné listiny. Náležitosti formy notářského zápisu jsou uvedeny v zákoně č. 358/1992 Sb. o notářích a jejich činnosti (zejména § 63 a násl.).

Ustanovení § 63 hovoří o těchto povinných obsahových náležitostech:

- a) místo, den, měsíc a rok úkonu,
- b) jméno a příjmení notáře a jeho sídlo,
- c) jméno, příjmení, bydliště a datum narození účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- d) prohlášení účastníků, že jsou způsobilí k právním úkonům,
- e) údaj, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- f) obsah úkonu,
- g) údaj o tom, že byl zápis po přečtení účastníky schválen,
- h) podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků,
- i) otisk úředního razítka notáře a jeho podpis.

Tyto smlouvy jsou účinné zpravidla v době jejich uzavření, pokud není využita odkládací podmínka. Jestliže však dojde k uzavření dohody o rozšíření či zúžení SJM, týkající se nemovitosti evidované v katastru nemovitostí, nastávají právní účinky vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí.

Předmětem těchto smluv může být celý majetek tvořící SJM, ale může být ujednáno i ohledně jednotlivých majetkových hodnot či závazků. V takovém případě je nutné vždy přesně definovat tento majetek a závazky, aby nedošlo k jejich zaměnitelnosti.

Rozšířením SJM dochází k omezení vlastnictví manžela ve prospěch majetkového společenství. Předmětem tohoto rozšíření se stává majetek, ale i závazky, který jinak zákon ze SJM vylučuje (viz § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku).

Jedná se zejména o majetek získaný za trvání manželství darem či dědictvím, kdy manžel si přeje rozšířit své výlučné vlastnictví na druhého z manželů (např. z důvodu rekonstrukce špatného stavu nemovitosti či společné správy nemovitostí).

Může se však jednat i o rozšíření majetku, který získal manžel před uzavřením manželství, což v praxi ale bývá spíše sporadicky.

Zúžením SJM si manželé naopak smluvně rozšiřují zákonný okruh výluk z předmětu SJM. Majetek a závazky tvořící SJM si tedy manželé vyjmají a ponechávají ho pouze ve vlastnictví jednoho z manželů.

Nejčastějšími případy tohoto zúžení v notářské praxi jsou smlouvy týkající se zúžení nemovitostí a v případech, kdy jeden z manželů podniká.

Veškeré tyto smlouvy, kterými si manželé rozšiřují nebo zužují společné jmění, nepodléhají dani z převodu nemovitostí ani darovací dani.

Jestliže jeden z manželů na základě dohody o zúžení SJM nabyt následně určitou věc pořízenou ze společných prostředků do svého výlučného vlastnictví, pak při pozdějším vypořádání tohoto spoluvlastnictví se společné prostředky vynaložené na uvedenou věc vypořádají jako investice společně vynaložené na oddělený majetek manželka – vlastníka věci (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2406/2004, C 4448).

Předmětem vypořádání SJM, které bylo zúženo smlouvou uzavřenou jejími účastníky dle § 143a odst. 1, již není majetek a závazky, ohledně kterých bylo SJM zúženo, v případě, že zúžení se týkalo majetku a závazků nabytých či vzniklých po uzavření předmětné smlouvy, které si manželé již vypořádali nebo na něž se vztahuje nevyvratitelná domněnka vypořádání (viz znění Usnesení NS, sp. zn. 30 Cdo 681/2004, C 3784).

S těmito smlouvami je úzce spjata i úprava nařízení výkonu rozhodnutí. Občanský soudní řád ve svém § 262a odst. 1 říká, že předmět SJM tvoří i majetek, který jinak netvoří SJM jen proto, že byl smlouvou zúžen zákonem stanovený rozsah SJM nebo byl vyhrazen vznik SJM ke dni zániku manželství. Nařízený výkon rozhodnutí by nebyl proveden pouze za situace, kdy by věřiteli byl znám obsah této smlouvy.

K těmto smlouvám (při zúžení SJM) se taktéž nepřihlíží za situace, že byla uzavřena účelově v době vzniku vymáhané pohledávky.

Na druhé straně platí, že ke smlouvám, kdy byl zákonem stanovený rozsah SJM rozšířen o majetek povinného v době vzniku pohledávky, se opět nepřihlíží (viz § 262 odst. 2 o.s.ř.)

Koakvizice

Ustanovení § 143a odst. 2 občanského zákoníku umožňuje manželům vyhradit vznik SJM zcela nebo zčásti ke dni zániku manželství (kromě vzniku SJM okamžikem uzavření manželství).

Toto uspořádání majetkových poměrů manželů bývá označováno jako tzv. koakvizice.

Podstata koakvizice spočívá v tom, že majetek nabytý za trvání manželství, nespadá do SJM. Každý z manželů nabývá v průběhu manželství tento majetek do svého vlastnictví, popřípadě do podílového spoluvlastnictví.

To se však netýká věcí, tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Tyto věci nadále zůstávají v majetkovém společenství SJM okamžikem uzavření manželství a nelze je vyloučit.

Okamžikem zániku manželství (např. ke dni právní moci rozsudku o rozvodu manželství, dnem právní moci rozsudku o neplatnosti manželství či smrtí jednoho z manželů) nastávají účinky těchto smluv. 14)

Stejně jako zánik manželství lze posuzovat i prohlášení o konkurzu, ve smyslu § 268 insolvenčního zákona.

Veškerý majetek a závazky k tomuto dni vytváří SJM, které je následně předmětem vypořádání.

Pojem obvyklé vybavení společné domácnosti nemá přesné vymezení, kategorie těchto věcí není dána zákonem.

Tyto věci tvoří zejména bytové zařízení (např. běžné vybavení kuchyně ložnice, obývacího pokoje a jiné), dále i automobil, který manžel užívá na cestu do práce. Nespadá sem však vzácná sbírka obrazů, starožitností či drahý kožich.

Tento majetek se musí posuzovat s přihlédnutím k obecně přijímanému standardu ve společnosti, upřesněné soudní judikaturou.

14) Plecítý, Kocourek : Občanský zákoník, 4. doplněné vydání, EUROUNION Praha, s.r.o., 2007

Posouzení lze spatřovat i ve spojitosti s termínem „obvyklé vybavení domácnosti“, zakotvený v § 322 odst. 2 o.s.ř.

Pojem „věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti“ dle občanského zákoníku a pojem „obvyklé vybavení domácnosti“ dle občanského soudního řádu nenaplní shodný obsah.

Lze usuzovat, že obsah tohoto pojmu musí být v procesním právu užší než v právu hmotném. 15)

S termínem obvyklé vybavení společné domácnosti se setkáváme jak při uzavření smluv o zúžení SJM, tak i v případě vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství.

Všechny smlouvy upravující zákonem stanovený rozsah SJM ve smyslu § 143 odst. 1 a 2 ObčZ. lze v budoucnu kdykoliv měnit.

Společné jmění manželů zúžené podle § 143a ObčZ nemůže být rozšířeno do předchozího rozsahu rozhodnutím soudu (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 3924/2008).

Předmanželská smlouva

Smlouva upravená v § 143a odst. 3 občanského zákoníku je chápána jako druh předmanželské (předsvatební) smlouvy.

Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, si mohou smluvně upravit majetkové vztahy v manželství, obdobně jako manželé.

Podle této smlouvy mohou budoucí manželé rozšířit či zúžit zákonem stanovený rozsah SJM, mohou si vyhradit vznik SJM zcela nebo zčásti ke dni zániku manželství, popř. upravit správu SJM.

Nutností je opět její sepsání formou notářského zápisu a účinky nastávají až okamžikem uzavření manželství.

15) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

Obecné závěry

Veškeré shora uvedené smlouvy ohledně SJM se dotýkají i třetích osob. Manželé, popř. budoucí manželé, kteří uzavírají tyto smlouvy, nemusí být vždy známé jiným osobám.

Zákon v rámci ochrany třetích osob tedy hovoří o tom, že manželé se mohou dovolávat na tyto smlouvy pouze tehdy, jestliže třetí osoby znají obsah těchto dohod.

Důkazní břemeno stojí vždy na straně manželů, jedná se o ochranu dobré víry třetích osob.

Za „jinou osobu“ lze považovat osobu, jíž se obsah smlouvy o zúžení rozsahu SJM může v jejím právním postavením nějak dotknout, respektive může zkrátit její práva. Přitom není právně relevantní, zda taková smlouva byla uzavřena před vznikem právního vztahu některého z manželů k třetí osobě nebo později. Není ani podstatné, zda tato třetí osoba byla o takovém zúžení některým z manželů informována při vzniku právního vztahu, rozhodná je jakákoliv její vědomost o zúžení rozsahu SJM, jež by mohlo ovlivnit její právní poměry (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1593/2004, C 3376).

Ke splnění podmínky, že oprávněnému či jiné osobě musí být znám obsah smlouvy o zúžení SJM ohledně nemovitostí, nestačí pouhá skutečnost, že je smlouva součástí sbírky listin katastru nemovitostí a je vyznačena na příslušném listu vlastnictví (viz znění Rozsudku NS, sp, zn. 20 Cdo 612/2005, C 4433).

Neúčinnost dohody manželů o zúžení SJM ve vztahu k věřitelům ve smyslu § 143a odst. 4 ObčZ dopadá i na konkurzní řízení (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 29 Cdo 1507/2007, C 7620)

Propojeností je i ustanovení Obchodního zákoníku, kde se ve smyslu § 27 odst. 3 hovoří o tom, že součástí obchodního rejstříku je sbírka listin, kam se dokládá souhlas druhého manžela s použitím majetku v SJM k podnikání.

Manžel podnikatel, který notářským zápisem modifikoval rozsah SJM má povinnost založit stejnopis notářského zápisu do sbírky listin vedené obchodním rejstříkem (viz § 38i odst. 1 písm. k) ObchZ.)

Skutečnosti zapsané do obchodního rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne jejich zveřejnění, ledaže zapsaná osoba prokáže, že třetí osobě bylo provedení zápisu známo dříve (viz § 29 odst. 2 ObchZ.)

Smlouvy upravující zákonem stanovený rozsah SJM, uzavřené formou notářských zápisů, podléhají v současné době své evidenci. Tyto smlouvy jsou vkládány do tzv. Centrální evidence manželských smluv, vedené Notářskou komorou České republiky.

Evidence těchto smluv je zakotvena v § 35c zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Vedení, provoz a správa Centrální evidence manželských smluv je upravena předpisem přijatým sněmem Notářské komory České republiky dne 16.6.2009 podle § 37 odst. 3 písm. o) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), k němuž udělilo souhlas Ministerstvo spravedlnosti České republiky podle § 37 odst. 4 tohoto zákona pod čj. 226/2009-OD-ORG/2.

Každý z notářů po sepsání tohoto notářského zápisu je povinen ihned vložit předmětné informace týkající se změny zákonem stanoveného rozsahu SJM do tohoto registru. Za toto vložení si Notářská komora České republiky účtuje poplatek ve výši 300,- Kč.

Domněnka společného jmění manželů

Pokud není prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří společné jmění manželů

Ustanovení § 144 ObčZ upravuje tzv. vyvratitelnou právní domněnku toho, co patří do SJM, která byla zakotvena novelou – zákonem č. 91/1998 Sb.

Jestliže jeden z manželů tvrdí, že majetek je v jeho výlučném vlastnictví, ale vztah k tomuto majetku nemůže prokázat, platí zákonná domněnka, že tento majetek tvoří SJM. Totéž platí i o závazky vzniklé za trvání manželství.

Není směrodatné, který z manželů opak rozhoduje, vždy jej prokazuje ten, kdo má z opačného tvrzení prospěch.

Právní domněnku je možné vyvrátit většinou smlouvami uzavřenými ve smyslu § 143a s podmínkou, že tento obsah smluv musí být znám třetí osobě (např. věřiteli kteréhokoliv z manželů)

Na účastníkovi, který tvrdí, že určitá věc je ve SJM, leží důkazní břemeno, že věc byla nabyta za trvání manželství: pokud se toto nabytí prokáže a druhý z manželů tvrdí skutečností, které věc ze SJM vylučují, bude na něm důkazní břemeno ohledně těchto skutečností. To platí, i v případě, že stavbu započal jeden z manželů před uzavřením manželství, stavebně však byla dokončena až za trvání manželství (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2615/2004, C 3698).

Ochrany vlastnictví k věci ve SJM vůči neoprávněným zásahům třetích osob se u soudu může domáhat také jen jeden z manželů, i když s tím druhý manžel nesouhlasí (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 28 Cdo 555/2002).

3.3.2. Změny zákonem stanoveného rozsahu SJM provedené soudem

Pokud manželé neupraví smluvně zákonem stanovený rozsah SJM, může dojít k zúžení SJM i na základě rozhodnutí soudu. Tato úprava je zakotvena v § 148 občanského zákoníku.

§ 148

- 1. Soud může ze závažných důvodů na návrh některého z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.**
- 2. Na návrh některého z manželů soud zúží společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.**
- 3. Je-li podnikatelská činnost po rozhodnutí soudu podle odstavce 2 vykonávána podnikatelem společně nebo za pomoci manžela, který není podnikatelem, rozdělí se mezi ně příjmy z podnikání v poměru stanoveném písemnou smlouvou; nebyla-li taková smlouva uzavřena, rozdělí se příjmy rovným dílem.**
- 4. Jestliže o společném jmění manželů bylo rozhodnuto podle odstavce 1 nebo 2, může být rozšířeno do předchozího rozsahu jen rozhodnutím soudu vydaným na návrh jednoho z manželů.**

Pokud si manželé smluvně nemodifikují rozsah SJM, může soud na návrh kteréhokoli manžela zúžit rozsah SJM, až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Soud tak může učinit pouze ze závažných důvodů, jako např. při výkonu trestu odnětí svobody, dlouhodobé užívání alkoholu či drog, sklony ke gamblerství, bezdůvodné přebírání závazků, nevhodné chování k nezletilým dětem, dlouhotrvající zrušení společné domácnosti, apod.

Definice závažných důvodů je ponechána na soudní praxi, při rozhodnutí soudu se posuzují konkrétní skutečnosti případu, zejména s ohledem na majetkové poměry manželů.

K posouzení závažnosti důvodů pro zrušení SJM, pouhé zjištění, že manželé žijí odděleně, nestačí k závěru, že jsou dány důvody pro zrušení SJM: je třeba zkoumat, zda jde o trvalý a neodčinitelný stav a zda v důsledku odděleného žití manželů se oba nepodílejí na vytváření společného majetku (viz znění Rozsudku NS, R 3/1968).

Rozsah zúžení SJM může soud stanovit až na hranici danou věcmi tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, ale i méně.

Zúžením SJM na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti dochází k zániku SJM k ostatním věcem, které netvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Pokud po zániku SJM k věcem, které netvoří vybavení společné domácnosti, nenásledovalo jejich vypořádání, platí ohledně těchto věcí režim SJM. Do doby, než je SJM k těmto věcem vypořádáno, nemá žádný z manželů právo požadovat na druhém, aby mu nahradil škodu, kterou způsobil na společném majetku, nebo vydal to, oč se oproti druhému z manželů obohatil z užitků ze společné věci (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1476/2000).

Po tomto zúžení musí být provedeno vypořádání SJM obdobně podle pravidel uvedených v § 149 odst. 2 a 3 ObčZ.

Druhým případem kdy soud zúží SJM, je za situace, že soud rozhoduje poté, co mu jsou určité skutečnosti dokázány, nikoliv dané zvažováním soudu.

Jedná se o případ, kdy jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti (živnostenské či jiné oprávnění ve smyslu zák. č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, v platném znění) nebo stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti (společníkem veřejné obchodní společnosti nebo komplementářem komanditní společnosti ve smyslu zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění).

V obou případech může podat návrh kterýkoli z manželů, většinou ho podává ten, který nemá oprávnění k podnikatelské činnosti a vidí nezbytnost v tomto zúžení SJM.

Za situace, kdy po rozhodnutí soudu o zúžení SJM v důsledku podnikání jednoho z manželů, vykonávají podnikatelskou činnost společně oba manželé či jeden z nich za pomoci druhého, zákon hovoří o tom, že manželé si mohou smlouvou sjednat, jak si rozdělí příjmy z tohoto podnikání.

Tato smlouva musí být písemnou formou, jinak je absolutně neplatná. Pokud tato smlouva není uzavřena, rozdělí si příjmy rovným dílem.

Bez této zákonné úpravy by totiž manžel – podnikatel měl právo na všechny příjmy dosažené z podnikání, aniž by měl zákonnou povinnost dělit se o dosažené příjmy z podnikání druhým manželem. 16)

Jestliže soud jednou rozhodl o zúžení SJM, může opětovně rozšířit toto SJM do původního rozsahu. Návrh může opět kterýkoli z manželů nebo oba manželé. Není možná smluvní forma obnovení SJM (ve smyslu 143a ObčZ), nýbrž vždy musí rozhodnout soud.

Soud v daném případě bude opět posuzovat konkrétní skutečnosti případu, přičemž se bude zabývat buď otázkou, zda pominuly důvody, pro které došlo ke zúžení SJM nebo zda manžel, který získal oprávnění podnikatelské činnosti, toto oprávnění pozbyl či přestal být ručícím společníkem v obchodní společnosti.

Je vyloučeno, aby se manželé za trvání manželství dohodli na zrušení SJM. Proto je také vyloučeno, aby v soudním řízení, v němž jeden z manželů navrhol, aby bylo zrušeno SJM, došlo k uzavření smíru (viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972)

16) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

3.4. Užívání a správa SJM

Obsah SJM tvoří práva a povinnosti, které vznikají mezi manžely navzájem, jakož i práva a povinnosti manželů k třetím osobám, ohledně jejich SJM.

§ 145

- 1. Majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně.**
- 2. Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný.**
- 3. Závazky, které tvoří společné jmění manželů, plní oba společně a nerozdílně.**
- 4. Z právních úkonů týkajících se společného jmění manželů jsou oprávněni a povinni oba manželé společně a nerozdílně.**

Oba manželé mají právo užívat společné jmění, kdy si mohou dohodnout způsob užívání předmětu SJM tak, aby neomezili druhého manžela v jeho užívání. Zároveň si mohou dohodnout, že určitou společnou věc bude užívat jen jeden z nich.

Společné užívání předmětu SJM zahrnuje i společné úhrady nákladů spojených s jeho užíváním. Není jednoznačně dané, že každý z manželů musí hradit náklady jednou polovinou.

Zdrojem těchto prostředků bývá zpravidla majetek v SJM, ale může být i výlučný majetek jednoho z manželů, což se může zohlednit i v případném vypořádání SJM.

V případě, že se manželé nedohodnou v otázce způsobu užívání společné věci a úhrady nákladů na společnou věc, rozhodne na návrh jednoho z manželů soud.

Správou majetku se v teorii i praxi obvykle rozumí hospodaření a disponování majetkem. 17)

17) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

Za obvyklou správu majetku lze chápat takovou běžnou správu, směřující k udržení majetku a kdy se manželé předem o této správě dohodnou. Vždy záleží na konkrétní situaci a okolnostech, jedná se o běžné záležitosti, obstarávající každý z manželů.

Každý z manželů je vlastníkem každé společné věci a zároveň je omezen stejným vlastnictvím druhého manžela. Zpravidla existuje předběžná (konkludentní) dohoda manželů o tom, jakým způsobem bude vykonávána tato správa i když nutnost této dohody není povinná. Vychází z toho, jakou část majetku užívá a udržuje kterýkoliv z manželů.

Každý z manželů má vlastnické právo k celé věci, a to tak, že práva jednoho manžela jsou omezena stejnými práva druhého; jeden z manželů nemůže své právo převést na druhého manžela, ani darovací smlouvou (viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972).

Je – li předmětem spoluvlastnictví osobní vůz, nemůže se jeden z manželů domáhat na druhém manželovi vydání dokladů k vozu a tak vyloučit druhého manžela z možnosti společného užívání vozu (viz znění Rozsudku NS, R 42/1964).

Ostatní záležitosti, přesahující úkony obvyklé správy, podléhají souhlasu obou manželů. Jedná se o případy, které směřují zejména k jeho rozmnožení či zmenšení nebo zatížení společného majetku (např. zřízením věcného břemene).

Z praxe nastíněno následujícími judikáty:

Prodej nemovitostí, náležející do SJM, je nepochybně dispozicí vybočující z obvyklé správy společného majetku (viz znění Rozsudku NS, R 15/1964).

Bývalý účastník SJM nemůže zcela vyloučit druhého z užívání věci, která dosud nebyla po zániku SJM vypořádána, nejde-li o případ, že účastníci měli v SJM anebo ve vlastnictví dvě věci sloužící stejnému účelu (viz znění usnesení NS, sp. zn. 22 Cdo 2263/2004).

Tyto úkony, učiněné bez souhlasu druhého manžela, jsou pod sankcí neplatnosti, přičemž se jedná o neplatnost relativní (§ 40a ObčZ).

Souhlas manžela není předepsán žádnou formou, může být udělen dodatečně i mít konkludentní povahu (mlčky provedený). Stačí tedy i dohoda mlčky, jde jen o to, zda manžel, který nespravoval společný majetek, namítne, že tento souhlas neudělal.

Důležité je tedy, zda se této neplatnosti druhý z manželů dovolá žalobou u soudu, neboť v případě nedovolání neplatnosti, de facto tento úkon schvaluje.

Pro dovolání neplatnosti platí promlčecí doba ve výši 3 let, počínající dnem, kdy právo mělo být poprvé vykonáno.

V závazcích, tvořících SJM platí, že je oba manželé plní společně a nerozdílně, tj. solidárně (ve smyslu § 511 ObčZ.)

Toto solidární postavení mají manželé i v právních úkonech týkající se SJM.

Vystupují jako solidární dlužníci (§ 511 ObčZ) – každý z manželů je povinen zaplatit dluh v plné výši vyplývající ze společné věci nebo jako solidární věřitelé (§ 513 ObčZ) – kdy každý věřitel je oprávněn vymáhat celý dluh proti kterémukoliv z manželů odděleně či společně.

Uzavírá-li jeden z manželů smlouvu o úvěru a ve smlouvě vystupuje jako dlužník, je z této smlouvy zavázán a oprávněn jen on a k její platnosti není třeba souhlasu druhého manžela. Takový souhlas nepotřebuje ani k uznání závazku z uvedené smlouvy (viz znění Usnesení NS, sp. zn. 29 Cdo 162/2005).

K převzetí ručitelského závazku jedním z manželů není potřebný souhlas druhého manžela (viz znění Usnesení NS, sp. zn. 29 Cdo 398/2005).

Pokud se jedná o manžela – podnikatele, právní úprava stanovená v § 146 ObčZ hovoří o tom, že jeden z manželů může použít k podnikání majetek ve společném jmění manželů nebo jeho část jen se souhlasem druhého manžela. Souhlas je nutné udělit při prvním použití majetku v SJM nebo jeho části. K dalším právním úkonům již takový souhlas není potřeba.

Zákon nepředepisuje povinnou formu udělení souhlasu, není nutná písemná forma, stačí i ústní podoba, popř. forma souhlasu ve smyslu § 35 ObčZ (souhlas učiněn jednáním či opomenutím, popř. konkludentně – udělen dodatečně).

Souhlas je generální, k přesně určeným úkonům již není nutný.

Pokud manžel udělí takový souhlas, musí být účel užití opravdu naplněn. Jestliže by manžel – podnikatel společné jmění použil pro jiné účely než k podnikání, je druhý manžel ochráněn ve smyslu úpravy § 145 ObčZ, která umožňuje, aby se dovolal neplatnosti takového úkonu (§ 40a ObčZ).

První použití společného majetku v SJM nerozlišuje mezi obvyklou správou a tzv. ostatními náležitostmi. Jde ale spíše o takovou majetkovou hodnotu, která se podstatně dotýká SJM, nikoli zanedbatelné hodnoty.

Souhlas jednoho z manželů s použitím majetku ve společném jmění k podnikání druhého manžela neopravňuje podnikajícího manžela k tomu, aby nadále tento majetek užíval výlučně nebo aby výlučně rozhodoval o způsobu jeho užívání (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22cdo 1731/2003).

Podnikatelé, kteří se zapisují do obchodního rejstříku, jsou povinni založit do sbírky listin doklad o souhlasu manžela s použitím společného jmění nebo jeho části § 38i odst. 1 písm. k) ObchZ. V daném případě může být souhlas jen v písemné podobě.

Tito podnikatelé mají zároveň povinnost založit do sbírky listin i stejnopis notářského zápisu smlouvou upravující změnu rozsahu SJM, popř. rozhodnutí soudu o zúžení SJM (§27a odst. 2 písm.k) ObchZ.)

Do budoucna by zavedení obligatorní písemné formy souhlasu manžela s použitím majetku v SJM nebo jeho části a zveřejnění změny zákonného majetkového režimu manželů širšímu okruhu osob přineslo jistě větší ochranu třetích osob. 18)

Manželé si mohou správu společného jmění upravit smluvně jinak, než stanoví zákon, a to ve smyslu § 147 ObčZ. Mohou tak učinit opět smlouvou uzavřenou pouze formou notářského zápisu.

Stejnou možnost mají i budoucí manželé, muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství, kteří mohou upravit správu budoucího společného jmění.

V daném případě je nutné vždy konkrétně uvést, co který z manželů bude spravovat, tzn. v jakých otázkách bude činit právní úkony s účinky pro oba manžele. Je možné, aby všechno společné jmění spravoval jen jeden z manželů, stejně tak, aby si manželé správu rozdělili. Toto rozdělení může být dosti různorodé, avšak mělo by vyhovovat nejen potřebám manželů, ale i odrážet jejich majetkovou situaci. 19)

18) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

19) Plecítý, Kocourek : Občanský zákoník, 4. doplněné vydání, EUROUNION Praha, s.r.o., 2007

I v případě uzavření dohody o úpravě správy společného jmění ve vztahu k třetím osobám platí, že manželé se mohou vůči jiné osobě na tuto smlouvu odvolat jen tehdy, je-li jí znám obsah takové smlouvy (ve smyslu § 143a odst. 4 ObčZ). Důkazní břemeno o tom, že třetí osoba obsah znala, zatěžuje manžele.

Pokud by třetí osoba nebyla s existencí a obsahem takové dohody seznámena, bude se ve vztahu k ní postupovat, jako by žádná dohoda nebyla uzavřena (ve smyslu § 145 a 146 ObčZ).

3.5. Zánik společného jmění manželů

Na zánik společného jmění manželů lze pohlížet dvěma směry, jednak hovoříme o zániku společného jmění ke konkrétnímu majetku či závazku, jednak o zániku společného jmění týkající se komplexního majetku a závazků.

Zánik SJM ke konkrétní věci nastává zpravidla ze stejných důvodů, jako dochází k zániku vlastnického práva a zániku práv a povinností. Zaniká buď absolutně (tzn. věc zanikne např. zničením nebo se nestane vlastnictvím jiné osoby) nebo relativně (tzn. věc přejde do vlastnictví jiné osoby).

V daném případě nemá zánik SJM vliv na trvání společného jmění k ostatnímu majetku a závazkům.

Pokud zanikne společné jmění jako souhrn právních vztahů, zanikne k celému společnému majetku i závazkům a manželé již po tomto zániku nenabývají žádný majetek a závazky do společného jmění.

3.5.1. Zánik společného jmění manželů zánikem manželství

Společné jmění ve smyslu souhrnu právních vztahů je vázáno na trvání manželství. Dle ustanovení § 149 odst. 1 občanského zákoníku zaniká společné jmění manželů zánikem manželství.

Zánik manželství nastává smrtí jednoho z manželů, ev. prohlášením za mrtvého (dnem právní moci rozsudku o prohlášení za mrtvého), rozvodem (dnem právní moci rozsudku o rozvodu manželství) či prohlášením manželství za neplatné (dnem právní moci rozsudku o prohlášení neplatnosti uzavření manželství).

SJM lze chápat vždy jako dočasné uspořádání právních vztahů manželů ke společnému majetku, neboť již v době vzniku je zřejmé, že majetkové společenství manželů zanikne nejpozději smrtí jednoho z manželů. 20)

Smrt jednoho z manželů má vždy za následek zánik manželství i zánik SJM, pokud existovalo. Vypořádání zaniklého SJM provede vždy notář, jakožto soudní komisař pověřený vyřízením dědického řízení.

Při vyřízení dědického řízení se provede vždy soupis majetku a závazků tvořící SJM zůstavitele a pozůstalého manžela, který zde vystupuje jako účastník dědického řízení a většinou i jako dědic, ale nemusí to být vždy podmínkou.

Následně je provedeno vypořádání zaniklého SJM s tím, že je určeno, co spadá do aktiv dědictví a co připadá pozůstalému manželovi z vypořádání SJM.

Konečné rozhodnutí o vypořádání dědictví – pravomocné usnesení vydané notářem (potvrzující vypořádání SJM a následné nabytí dědictví jednomu či více dědicům, popř. schválením dohody dědiců o vypořádání dědictví, či jiným způsobem ukončení dědického řízení) je pro pozůstalého manžela doklad – listina stvrzující vypořádání zaniklého SJM.

Může nastat i situace, že manželé zemřou společně nebo zemře jeden z manželů a následně brzy po něm i druhý z manželů, dříve než je učiněno vypořádání SJM. V takovém případě zaniká SJM smrtí prvního z nich a je zahájeno dědické řízení po něm. Pozůstalý manžel, který žil v době smrti zůstavitele, je účastníkem řízení (popř. dědicem dle I. a II. dědické skupiny). Při probíhajícím dědickém řízení je zastoupen svými dědici jako procesními nástupci.

Po pravomocném skončení dědického řízení zůstavitele a vypořádání zaniklého SJM je následně otevřeno dědické řízení po pozůstalém manželovi, jehož předmětem dědictví je mimo jiné i majetek, který si přinesl z vypořádání zaniklého SJM, zde se již vypořádání SJM neprovádí.

Při vypořádání zaniklého SJM z důvodu smrti jednoho z manželů se vždy vychází podle stavu k datu úmrtí zůstavitele.

Smrt jednoho z manželů má stejné důsledky i při prohlášení jednoho z manželů za mrtvého. Manželství i SJM zaniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o prohlášení manžela za mrtvého, nikoliv dnem, který je uveden jako den smrti. Zásady tohoto řízení jsou upraveny v ustanoveních § 195 až 200 občanského soudního řádu.

20) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

V případě, že nastane situace, že manžel prohlášený za mrtvého žije, se rozhodnutí o prohlášení za mrtvého ruší. V daném případě se manželství i SJM obnovuje, účinky obnovy nastávají ex tunc a majetek nabytý v tomto mezidobí bude majetkem v SJM. To platí ovšem v případě, že druhý z manželů mezitím neuzavřel jiné manželství.

Zánik manželství nastává dále i rozvodem manželství, jehož podmínky jsou upraveny v § 24 a násl. zákona o rodině. Dnem nabytí právní moci rozsudku o rozvodu zaniká manželství i SJM.

Zákon o rodině umožňuje tzv. rychlý nesporný rozvod ve smyslu § 24a, jehož podmínkou je mimo jiné doložení dohody manželů o vypořádání jejich vzájemných majetkových práv a závazků pro dobu po rozvodu.

Dalším způsobem zániku manželství je i prohlášení manželství za neplatné. Na základě rozsudku prohlašující manželství za neplatné se manželství považuje za neplatné od doby, kdy bylo neplatně uzavřeno. Společné jmění manželů však na druhé straně zaniká až dnem nabytí právní moci rozsudku o prohlášení manželství za neplatné.

3.5.2 Zánik společného jmění manželů za trvání manželství

Současná platná právní forma (na rozdíl od právní úpravy před 1.1.1998) neumožňuje, aby SJM bylo za trvání manželství soudem zrušeno.

Rozsah SJM může soud pouze v zákonem stanovených případech zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 1 a 2 ObčZ).

SJM za trvání manželství zaniká pouze z přesně stanovených důvodů, a to prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů, jednak soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů.

Speciální úprava je zakotvena v zákoně č. zák. č. 182/2006, o úpadku a způsobech jeho řešení (dále jen InsZ) a v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v platném znění (dále jen TZ).

- a) Prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů je zákonným důvodem zániku SJM (ve smyslu § 268 odst. 1 InsZ). Účinky prohlášení konkursu nastávají okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku (ve smyslu § 245 odst. 1 InsZ).
- b) Výrokem o propadnutí majetku podle § 66 odst. 4 TZ zaniká SJM. Zaniká dnem, kdy nabyl právní moci rozsudek soudu o propadnutí majetku s tím, že k zániku může dojít i v případě, že je vysloven jen trest částečného propadnutí majetku.

Po tomto okamžiku nabývá každý z manželů do svého výlučného vlastnictví, popř. oba do podílového spoluvlastnictví

V obou případech, kdy zaniklo SJM, je nutné ho obnovit pouze na základě rozhodnutí soudu ve smyslu § 151 ObčZ. Není možná mimosoudní dohoda manželů.

Návrh může podat kterýkoli z manželů. Soud projedná tuto věc i v případě, že druhý manžel je jiného názoru a obnovení nenavrhuje.

V případě, že byl konkurs zrušen nebo bylo zrušeno SJM soudním výrokem o propadnutí majetku, k obnovení SJM automaticky nedochází. Vždy je nutná obnova SJM rozhodnutím soudu ve smyslu § 151 ObčZ a soud sleduje vždy konkrétní důvody, pro které může SJM obnovit, nejsou stanoveny zákonem.

Rozhodnutí soudu o obnovení SJM je konstitutivní, účinky obnovení SJM nastávají ex nunc, tedy ode dne právní moci rozhodnutí (**zakotvené i v judikátu R 42/1972**).

3.6. Vypořádání společného jmění manželů

Zanikne-li SJM, provede se ve smyslu § 149 odst. 2 ObčZ jeho vypořádání. Vypořádáním SJM se rozumí jeho rozdělení mezi manžely, tj. všeho majetku i závazků, které do SJM spadaly v den jeho zániku. 21)

21) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

Obdobně se vypořádání provádí v případě, že došlo k zúžení SJM smlouvou ve smyslu § 143a odst. 1 a 2 ObčZ nebo soudním rozhodnutím ve smyslu § 148 odst. 1 a 2 ObčZ. V daném případě se vypořádává ta část SJM, která byla vyjmuta ze SJM smlouvou nebo soudním rozhodnutím.

Zánik a vypořádání SJM se časově nekryje, vypořádání zpravidla musí nastat až po zániku, popř. aby účinky nastaly k okamžiku zániku. Například vypořádání SJM před rozvedením podle § 24a zák. o rodině umožňuje, aby si manželé písemnou smlouvou upravily své majetkové vztahy pro dobu po rozvodu.

Vztahy mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním se řeší analogicky podle vztahů, které vznikají a realizují se za doby existence SJM. Platí to zejména ve vztahu k užívání a správě SJM, nikoliv na nabývání.

Právní vztahy mezi bývalými manžely, popř. mezi nimi a třetími osobami týkající se majetku a závazků, které tvořily předmět SJM, se v době mezi zánikem a vypořádáním SJM řídí právními předpisy o SJM (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 28 Cdo 2593/2008).

Tím, že jeden z rozvedených manželů užívá výhradně sám věc z dosud nevypořádaného SJM, nedochází k jeho bezdůvodnému obohacení na úkor druhého z manželů (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 33 Cdo 1229/2006).

Pokud byl podán návrh na vypořádání SJM, soud musí vždy vypořádání provést, pokud nebylo prokázáno, že již vypořádání bylo provedeno.

Vypořádání SJM je prováděno s účinky ex tunc, tedy k okamžiku jeho zániku.

3.6.1. Pravidla vypořádání

Základním pravidlem pro vypořádání SJM je zásada stejné velikosti podílů, a to jak na majetku, tak na závazcích. Zásada rovnosti však může být v konkrétních případech modifikována zákonnými zásadami.

Tato zákonná domněnka je vyvratitelná, tudíž není vyloučeno, aby kterýkoliv z manželů prokázal, že podíly budou hodnoceny jako různé, v závislosti na zjištění konkrétních skutkových okolností.

Při vypořádání SJM nebylo vyloučeno, aby se rozvedení manželé platně dohodli tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1283/2003).

Pro úvahu soudu o rovnosti podílů je zejména směrodatné, jak se každý z manželů staral o rodinu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společných věcí, nikoliv v jaké výši přispěl na pořízení společného majetku ze svého výlučného majetku (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 1821/2004**).

Samotná okolnost, že manželé po delší dobu hospodaří odděleně, není důvodem ke stanovení rozdílných podílů na jejich majetku v SJM (viz znění Usnesení NS, sp. zn. 30 Cdo 1342/2002).

Rozdílná výše podílů manželů při vypořádání jejich SJM může být vyjádřena nejen procentuálně nebo zlomkem, ale i přikázáním určité věci jen jednomu z manželů, aniž by byl ohledně ní zavázán k finančnímu vyrovnání (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2914/1999).

Dovolací soud přezkoumá splnění podmínek pro odklon od principu rovnosti podílů při vypořádání SJM jen v případě zjevné nepřiměřenosti relevantních úvah soudů v nalézacím řízení (viz znění Usnesení NS, sp.zn.22 Cdo 3636/2008).

Vypořádací podíl jednoho z manželů na zaniklém SJM nelze snížit jen proto, že zjevnou příčinou rozvratu manželství byl jeho mimomanželský vztah (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2921/2005).

Při vypořádání SJM ve smyslu § 149 odst. 2 ObčZ. je nutné zohlednit skutečnost, jakým způsobem bylo vynaloženo ze společného majetku na majetek ostatní.

Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek, tj. samostatný nebo-li oddělený majetek.

Jedná se o tzv. „zápočty“, jejichž předpokladem je existence hodnot v době zániku nebo zrušení SJM. Cílem těchto zápočtů je navrátit do společného majetku to, co bylo vynaloženo na výlučný majetek jednoho z manželů.

Způsob výpočtu zápočtů není přesně stanoven zákonem, ze soudní praxe se však vychází ze zásady tzv. redukce pro výši zápočtů, zpravidla zohledující snížení hodnoty společného majetku, do něhož bylo investováno.

Pokud manžel žádá náhradu toho, co vynaložil ze svého na společný majetek a v mezidobí od investice do zániku SJM se hodnota snížila, je pro zápočet rozhodující hodnota určená podle poměru, v jakém došlo ke snížení hodnoty věci. Naopak jestliže hodnota věci se od vynaložení investice zvýšila, pak se k tomu nepřihlíží (**viz znění Zhodnocení NS ČSR, sp. zn. Cpj 86/71, R 42/1972**). 22)

Při učení ceny věci v souvislosti s vypořádáním SJM se vychází z ceny věci v době jejího vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku tohoto spoluvlastnictví (**viz znění Rozsudku NS, 2Cdo 2060/1997, 11/01**).

Náhrada vynaloženého na společný majetek lze nastínit těmito vybranými judikáty:

To, co každý z manželů vynaložil na společný majetek ze svého, má mu být uhrazeno ze společného majetku, druhým manželem však jen ve výši odpovídající poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává ze společného jmění (viz znění Rozsudku NS, R 57/1970).

Pokud je v době vypořádání hodnota věci, na jejíž získání se jeden z manželů podílel svými oddělenými prostředky, vyšší než je její původní hodnota, k tomuto zvýšení se při stanovení úhrady nákladů, vynaložených jen z prostředků jednoho z manželů, nepřihlíží (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2457/2004).

Jsou-li peníze výlučně náležející jednomu manželovi vynaloženy na běžnou spotřebu (např. potraviny, dovolenou), nelze takový vnos do společného hospodaření požadovat náhradu. Náhrada za prostředky vnesené do SJM přichází v úvahu jen v těch případech, kdy jsou použity současně se společnými prostředky manželů na pořízení určité věci, a to za předpokladu, že taková věc ke dni zániku SJM existuje, resp. Nebyla spotřebována či neztratila hodnotu (viz znění Rozsudek NS, sp. zn. 22 Cdo 3421/2006).

Jde o náhradu nákladu, který byl vynaložen v době minulé a jeho výše ke dni zániku manželství ani ke dni vypořádání SJM není nijak modifikována (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 875/2005).

Náhrada vynaloženého na oddělený majetek na druhé straně je ze soudní praxe nastíněna takto:

22) Knapová, Švestka, a kolektiv: Občanské právo hmotné, svazek I., ASPI, 2002

Investicemi vynaloženými ze společného na ostatní majetek jednoho z manželů není práce jednoho manžela vynaložená při rekonstrukci domu druhého manžela, zejména když jde o dům, který oba manželé užívají k bydlení (viz znění Rozsudku NS, sp.zn. 22 Cdo 1128/2005).

Společné závazky a pohledávky:

Na společných dluzích se účastníci podílejí zásadně ve stejném poměru, v jakém se podílejí na společném majetku (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 2433/1999).

Rozhodnutím soudu o vypořádání SJM nelze přikázat již uhrazený dluh či zaniklou pohledávku stejně jako zničenou věc. Pokud se některý z manželů po rozvodu manželství podílel na zaplacení společného dluhu již ze svých výlučných prostředků, má právo na jejich náhradu (§ 149 odst. 2 druhá věta ObčZ (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 14/2006).

Stal-li se předmětem vypořádání SJM ke dni, kdy o něm rozhoduje soud, dosud neuhrazený úročený dluh účastníků, vypořádá soud nejen splatnou část dluhu (včetně úroků ode dne zániku SJM do dne rozhodnutí), ale i jeho příslušenství – úroky, které k dluhu přirostou teprve v budoucnu (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 14/2006).

Soud v rámci vypořádání SJM bývalých manželů vypořádá dosud nezaplacený společný dluh u banky, zatížený vyšším příslušenstvím, zpravidla tak, že povinnost zaplatit zůstatek dluhu uloží oběma manželům jednou polovinou (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 30 Cdo 1881/2001).

Soud, který v řízení o vypořádání SJM řeší otázku, zda a nakolik přihlédne k platbám z leasingové smlouvy, uzavřené za trvání manželství účastníků jedním z nich, a spláceným jen jím i po zániku manželství (do jaké míry byly částky zaplacené v rámci leasingu nejenom nájemným z pronajaté věci a nakolik současně představovaly zálohu či splátky kupní ceny z jejího následného prodeje účastníku, resp. tuto cenu snižovaly), se neobejde bez zjištění obsahu uvedené smlouvy (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 261/2001).

Cena nemovitosti, která byla součástí SJM, je třeba při jeho vypořádání stanovit s přihlédnutím k případné existenci práva bydlení bývalého spoluvlastníka (rozvedeného manžela), dostane-li se při vypořádání jednomu z rozvedených manželů náhrady vyšší, přichází v úvahu též posouzení, zda neodepřít ochranu práva bydlení pro rozpor s dobrými mravy (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 3 Cdo 25/1996).

Významným hlediskem, ke kterému se při vypořádání SJM přihlíží, jsou potřeby „nezletilých dětí“.

Soud při vypořádání SJM sleduje zejména reálné, konkrétní potřeby nezletilých, nikoliv jejich zájmy. Jedná se o zajištění budoucí doby, kdy soud chrání kvalitu majetku (nikoliv hodnotu) a je zpravidla přesunut tomu z rodičů, do jehož péče je svěřeno dítě. Není to však vždy ale pravidlem (**viz znění R 70/1965**).

Dalším pravidlem pro vypořádání SJM je hledisko „péče o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění“.

V současné době se při určení míry zohledňuje i kritérium péče o děti a obstarávání společné domácnosti, tzv. kritérium zásluhovosti.

Nelze tedy přiznat zásluhy na nabytí společného majetku jen jednomu z manželů z důvodu, že se více podílel na rozmnožování majetku z titulu svého povolání a vyšším příjmům. Stejná důležitost se přikládá i druhému manželovi (zpravidla ženám), které zajišťovaly obstarávání společné domácnosti a zejména nezbytnou péči a výchovu dětí.

Tyto hlediska mohou mít vliv na konkrétní výši podílů při vypořádání SJM. Přiznat menší podíl při vypořádání SJM jednomu z manželů lze zejména s ohledem na jeho negativní chování (např. alkoholismus, drogy, dlouhodobá nezaměstnanost, výkon trestu odnětí svobody, lehkomyšlné přebírání závazků, a jiné..)

Soud při vypořádání SJM vždy vychází z těchto uvedených zásad, lze se od nich odchýlit však na základě skutečně dohody manželů o vypořádání SJM.

Tyto zásady se obdobně použijí i v případech, kdy dochází k zúžení SJM smlouvou dle § 143a odst. 1 ObčZ. nebo rozhodnutím soudu ve smyslu § 148 odst. 1 ObčZ.

V takovém případě se vypořádává jen taková část SJM, která byla vyjmuta z celkového SJM smlouvou nebo rozhodnutím soudu.

Předmětem vypořádání SJM nejsou majetek a závazky, ohledně kterých bylo SJM zúženo smlouvou, ovšem v případě, že zúžení se týkalo majetku a závazků nabytých či vzniklých po uzavření předmětné smlouvy nebo majetku a závazků, které SJM v době uzavření smlouvy již tvořily, a byly již mezi manžely vypořádány nebo se na ně vztahuje nevyvratitelná domněnka vypořádání (viz znění Usnesení NS, sp. zn. 30 Cdo 681/2004).

Lze tedy shrnout, že při vypořádání SJM se řeší jednak otázka kvalitativní (uspořádání věcí), jednak otázka kvantitativní (určení hodnotových podílů), ale i vypořádání existujících společných práv a povinností. Vždy se vypořádává vše, co tvoří SJM, tedy veškerý majetek i veškeré závazky.

Zpravidla se vypořádání provádí rozdělením, jednak fyzickým reálným rozdělením společné věci, jednak rozdělením jednotlivého majetku mezi manžele.

Pokud není možné SJM reálně rozdělit, lze toto vypořádání kombinovat s finančním vypořádáním (na vyrovnání podílů), avšak v souladu s dobrými mravy.

3.6.2. Formy vypořádání SJM

Vypořádání SJM se uskutečňuje třemi způsoby – dohodou (ve smyslu § 150 odst. 1 a 2 ObčZ), rozhodnutím soudu (ve smyslu § 150 odst. 3 ObčZ) nebo uplatněním zákonné domněnky (ve smyslu § 150 odst. 4 ObčZ).

Tyto způsoby se mohou uplatnit postupně, ale může dojít i k jejich kombinaci.

Na prvním místě po zániku SJM přichází **dohoda manželů o vypořádání SJM**. Od 1.1.1998 zákon vyžaduje její písemnou formu. Nedostatek této formy způsobuje ve smyslu § 40 odst. 1 ObčZ její neplatnost, a to absolutní neplatnost.

Pokud SJM tvoří nemovitost evidovaná v katastru nemovitostí, nabývá tato dohoda účinnosti až vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí a tímto dnem nastávají i její věcně právní účinky (ve smyslu § 149a a § 150 odst. 1 ObčZ).

Dohoda manželů o vypořádání SJM zahrnující rovněž nemovitost evidovanou v katastru nemovitostí nabývá účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí, není však vyloučeno, aby se manželé dohodli, že účinnost té části dohody, která se nemovitostí netýká a kterou manželé vypořádávají další majetek (např. movité věci, ujednání o zaplacení částky na vyrovnání podílů a její splatnosti), nastane ještě před vkladem věcných práv z dohody do katastru nemovitostí (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 2201/2005).

Dohoda o vypořádání SJM se týká úpravy veškerého majetku tvořící SJM, ale může se upravovat i část SJM. Zbývající část může být vypořádána na základě soudního rozhodnutí či uplatněním zákonné domněnky.

Dohodu nelze uzavřít před zánikem SJM, ani s odkládací podmínkou. V takovém případě nejsou manželé touto dohodou vázáni. Jedinou výjimku tvoří smlouva o vypořádání majetkových práv po rozvodu uzavřená v souladu s § 24a zákona o rodině, která je platná v případě rozvodu (**viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 30 Cdo 257/2001**).

Dohodu o rozdělení společného majetku mohou manželé uzavřít až po zániku majetkového společenství (R 70/1965).

Dohoda o vypořádání nesmí být uzavřena v rozporu s dobrými mravy, je však možné nebýt zcela vázán zásady uvedenými v § 149 ObčZ.

Tato dohoda musí být uzavřena nejpozději poslední den tříleté lhůty po zániku SJM (ev. zúžení SJM).

Pokud se vypořádání týká i nemovitosti, musí být v této tříleté lhůtě podán i návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí, nestačí pouze sepsání této dohody. V opačném případě by se uplatnila zákonná domněnka o podílovém spoluvlastnictví.

Byl –li návrh na vklad vlastnického nebo jiného věcného práva do katastru nemovitostí podle dohody o vypořádání společného jmění manželů podán po uplynutí tří let po zániku společného jmění manželů, nelze vklad povolit (viz znění Stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia NS, sp. zn. Cpjn 38/1998).

Uzavřením dohody o vypořádání SJM nesmí být dotčena práva věřitelů.

Ochranu věřitelů zajišťuje zákaz zásahu do jejich práv, a to zejména v případech, kdy jednomu z manželů připadne v důsledku uzavřené dohody o vypořádání veškerý majetek a druhý manžel nezíská nic. Toto vypořádání může způsobit ztížené uspokojení věřitele, zejména kdy dlužníkem je manžel, který nezískal žádný majetek.

Tato ochrana je zajištěna tzv. institutem odporovatelnosti (§ 42 ObčZ.), kdy věřitel je oprávněn odporovat právním úkonům, které učinil dlužník, tedy odporovat dohodu o vypořádání společného jmění.

Druhým způsobem ochrany věřitelů dle soudní praxe (rozsudek NS, sp. zn. 21 Cdo 2088/2000) je považována takto uzavřená dohoda o vypořádání SJM za neplatnou ve smyslu § 39 ObčZ. a nelze ji odporovat (neplatnému právnímu úkonu nelze odporovat – rozsudek NS, 21 Cdo 2662/1999).

Pokud není SJM vypořádáno dohodu, lze provést toto vypořádání **rozhodnutím soudu ve smyslu § 150 odst. 3 ObčZ.**

Řízení se zahajuje pouze na návrh, který může podat kterýkoli z manželů. Návrh musí být podán ve tříleté lhůtě od zániku společného jmění manželů.

Soud při svém rozhodování není vázán návrhy účastníků, ale může rozhodnout jinak, tzv. iudicium duplex, podle něhož mají oba účastníci postavení navrhovatele a odpůrce.

Rozhodnutí soudu má konstitutivní povahu.

Předmětem řízení o vypořádání SJM jsou věci, práva a závazky, které tvořily SJM. Při oceňování se vychází z ceny platné v době vypořádání.

V řízení o vypořádání SJM soud vypořádává jen ty věci (majetek) náležející do tohoto spoluvlastnictví, které účastníci učinili předmětem řízení. Překročit jejich návrhy může jen ohledně ceny vypořádávaného majetku a toho, jak jej mezi manžely rozdělí (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 684/2004).

Za předpokladu, že oba manželé se zasloužili o nabytí majetku stejným dílem, soud respektuje zásadu jejich rovných podílů na společném majetku, postupuje podle § 149 ObčZ. Pokud to není možné, může soud přikázat věci manželům v odlišném rozsahu.

Rozsah přikázaného majetku lze určit zlomkem, procentem či přikázáním věci jednomu z manželů.

Soud nemůže vypořádat SJM, jehož předmětem je stavba zřízena na pozemku ve výlučném vlastnictví jednoho z účastníků, tak, že by tuto stavbu přikázal do výlučného vlastnictví druhému z účastníků (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22 Cdo 180/2005).

Při vypořádání nelze provést soudní prodej věci, kterou žádný z bývalých manželů nechce.

Například při vypořádání obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným soud nepřikazuje hodnotu obchodního podílu, ale přikazuje obchodní podíl jen společníku obchodní společnosti (viz rozsudek NS, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004). Dále se v dnešní době častěji při vypořádání SJM řeší problematika leasingu.

Jestliže podnikající manžel uzavře za trvání manželství leasingovou smlouvu, jejímž předmětem je věc, kterou užívá k podnikání a k níž nabude vlastnictví až po zániku manželství, nemůže být tato věc předmětem vypořádání SJM (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 2545/2003).

Nelze tedy přikázat danou věc některému z manželů, pouze soud řeší, nakolik je podnikající manžel povinen vrátit do SJM prostředky, poskytnuté na splátky kupní ceny ve prospěch leasingové společnosti. Podnikajícímu manželovi vzniká majetkové právo ve vztahu k leasingové společnosti.

Předmětem vypořádání SJM mohou být i majetkové hodnoty tvořící SJM, které byly vloženy do podnikání. Tyto hodnoty se mohou stát vlastnictvím obchodní společnosti, proto nelze při vypořádání žádat jejich vydání, ale přihlédne se k jejich hodnotě a poskytne se peněžitá náhrada.

K převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným, který je v SJM, na třetí osobu, i po zániku SJM před jeho vypořádáním, se pod sankcí relativní neplatnosti vyžaduje souhlas druhého z bývalých manželů. Dojde-li k převodu obchodního podílu, který tvoří součást SJM, po zániku SJM do jeho vypořádání, je předmětem vypořádání částka získaná za jeho převod, nikoliv hodnota tohoto podílu (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 3450/2009).

Zpravidla při vypořádání SJM záleží na úvaze soudu. Přikázání věci některému z manželů musí soud řádně odůvodnit, zejména, jedná-li se o věci větší hodnoty.

Ve výjimečných případech může soud přikázat věc do podílového spoluvlastnictví bývalých manželů. Většinou za situace, kdy oba účastníci s tímto postupem souhlasí.

V řízení o vypořádání SJM se provádí taktéž na návrh i realizace zápočtů, kdy manželé jednak uhradí své závazky vůči společnému jmění, jednak společné jmění vyrovná závazky k samostatným majetkům manželů. Je postačující, aby se vzájemné závazky započítaly.

Soudní praxe i s ohledem na judikát (viz znění Rozsudku NS, sp. zn. 22Cdo 980/2003) uplatňuje zásadu, aby věci byly přikázány tomu z účastníků, který je má či měl naposledy v držení a u něhož došlo k jejich amortizaci, zejména vzhledem k době uplynulé po rozvodu.

Za trvání řízení o vypořádání SJM zahájeného včas v uvedené lhůtě nelze po uplynutí této lhůty platně uzavřít mimosoudní dohodu o vypořádání SJM (viz znění Rozsudku NS, 22 Cdo 2574/1998).

3.6.3. Vypořádání SJM a smrt účastníka

Jestliže jeden z manželů zemře za trvání manželství, zaniká jeho majetkové společenství a vypořádání zaniklého SJM provede notář v rámci vyřízení dědického řízení ve smyslu §175l o.s.ř. Toto vypořádání je nastíněno v předchozích kapitolách.

V případě, že zemře bývalý manžel po zániku SJM po rozvodu, jsou dědicové po zemřelém rozvedeném manželovi oprávněni uzavřít dohodu o vypořádání s rozvedenou manželkou v době před projednáváním dědického řízení.

Pokud dohodu neuzavřou, rozhodne soud v soudním řízení, který určí věci, spadající z vypořádání zaniklého SJM do dědictví. Následně tyto věci budou předmětem dědického řízení, o nichž dědicové uzavřou dohodu, popř. jim bude dědictví potvrzeno.

Soud tedy vypořádá zaniklé SJM, pokud byl návrh podán ještě před smrtí rozvedeného manžela, ale i v případě, že za života bývalého manžela nebylo řízení zahájeno.

3.6.4. Zákonná domněnka

Jestliže manželé neuzavřeli dohodu o vypořádání SJM, ani v tříleté době po zániku SJM nepodali návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, uplatňuje se zákonná domněnka podle ustanovení § 150 odst. 4 ObčZ.

Podle této nevyvratitelné domněnky platí u movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém je každý z nich výlučně jako vlastník užívá pro svoji potřebu či pro potřebu své rodiny a domácnosti. Pro posouzení takového rozdělení je stav panující na konci doby tří let od zániku SJM, nemusí být věc užívána po celou tříletou dobu.

O ostatních movitých věcech (neupravené shora) a nemovitých věcech platí domněnka, že tyto věci se stávají podílovým spoluvlastnictvím bývalých manželů, přičemž jejich podíly jsou stejné.

Nemovitosti jsou ze zákona předmětem podílového spoluvlastnictví se stejnými podíly. Jedná-li se o nemovitosti evidované v katastru nemovitostí, zapíše katastrální úřad tuto skutečnost záznamem na základě souhlasného prohlášení bývalých manželů s ověřenými podpisy s tím, že musí být zároveň prokázán počátek běhu tříleté lhůty (např. doložením pravomocným rozsudkem soudu o rozvodu manželství. 23)

Stejně zásady nevyvratitelné domněnky platí i pro vypořádání ostatních majetkových práv, pohledávek a závazků manželům společných. Manželé jsou z těchto majetkových práv i povinností oprávněni i povinni rovným dílem.

Dojde –li k vypořádání SJM na základě zákonné domněnky, nemohou manželé již proti sobě uplatňovat vzájemné zápočty ve smyslu § 149 odst. 2 ObčZ.

3.6.5. Zvláštní pravidla pro vypořádání SJM platí v souvislosti s konkurzem.

„Prohlášením konkursu zaniká SJM dlužníka a jeho manžela; byl – l i vznik SJM dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství“.

Vypořádání SJM se tedy realizuje jednak v případě, kdy zaniklo prohlášením konkursu, ale i v případě, že zaniklo nebo bylo zúženo ještě před prohlášením konkursu a nebylo dosud vypořádáno.

Dochází k němu v soudním řízení anebo dohodou, kdy při jejím uzavření vystupuje insolvenční správce místo dlužníka, musí být udělen souhlas ze strany věřitelského výboru a je podmíněna schválením soudu.

Věcně příslušným soudem je insolvenční soud, neboť vypořádání SJM dlužníka a jeho manžela se považuje za incidenční spor. Výjimku tvoří případ, kdy v okamžiku prohlášení konkursu již probíhá řízení o vypořádání SJM u soudu, který rozhodoval o rozvodu. V takovém případě se okamžikem prohlášením konkursu stane insolvenční správce místo dlužníka účastníkem tohoto řízení.

Pokud SJM zaniklo nebo bylo zúženo před prohlášením konkursu, staví se lhůta pro jeho vypořádání (§ 150 odst. 4 ObčZ), jestliže má skončit nejpozději do 6 měsíců od prohlášení konkursu, tedy přestává běžet. Tato lhůta po dobu konkursu neběží a v případě nevypořádání majetku (např. při zrušení konkursu) dobíhá její zbytek po ukončení konkursu. 24)

Veškeré smlouvy mezi manželi, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se távají neplatnými (jako např. smlouvy o zúžení SJM, smlouvy o rozšíření SJM, na jejichž základě se staly součástí SJM majetek nebo závazky dosud náležející jen dlužníku, dohody o vypořádání SJM včetně soudem schváleného smír. (viz § 269 InsZ).

Dohody o vypořádání společného jmění manželů

„Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání SJM nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu“ (viz § 270 Insolvenčního zákona).

Insolvenční správce tedy může tuto dohodu uzavřít s manželem dlužníka nebo je oprávněn podat sám návrh na jeho vypořádání k insolvenčnímu soudu, pokud tato dohoda není uzavřena.

Tyto dohody, uzavřené v písemné formě a podepsané oběma stranami, nabývají účinnosti jejich schválením insolvenčním soudem a to ve formě vydání usnesení.

K jejímu schválení se vyžaduje souhlas věřitelského výboru a nesmí být v rozporu s právními předpisy.

Insolvenčním soudem schválená dohoda má účinky pravomocného rozsudku. Pro jeho zrušení platí ustanovení občanského soudního řádu o zrušení usnesení o schválení smíru, tedy návrh na zrušení rozhodnutí lze podat do tří let od právní moci rozhodnutí o schválení dohody (viz § 271 InsZ).

24) Kotoučová a kol.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení

Rozhodnutí schvalující dohodu o vypořádání se insolvenčním soudem doručuje kromě vyhláškou, tj. vyvěšením na úřední desce soudu a zveřejněním v insolvenčním rejstříku, ještě účastníkům dohody a zvláště věřitelskému výboru a není proti němu přípustné odvolání.

Účastníci dohody, nikoliv dlužník mohou podat odvolání pouze proti rozhodnutí neschvalující dohodu a do doby rozhodnutí odvolacího soudu je vypořádání SJM přerušeno.

Odchyly při vypořádání

Jestliže společné jmění manželů je menší než závazky dlužníka, včetně společných závazků dlužníka a jeho manžela, vypořádání se neprovádí a celý majetek spadající do SJM se stane součástí majetkové podstaty.

Do majetkové podstaty vždy náleží i část SJM, který dlužník použil se souhlasem manžela k podnikání.

Ve vztahu přihlášení pohledávky platí fikce, že pohledávka manžela dlužníka vzniklá po prohlášení konkursu vypořádáním SJM se považuje za přihlášenou pohledávku, nemusí být tedy do konkursu přihlášena. Nepatří do tzv. přednostních pohledávek, ale je uspokojena při rozvrhu rovnoměrně vzhledem k výši pohledávek ostatních věřitelů.

Na závěr lze konstatovat, že po dobu probíhajícího konkursu nemůže vzniknout nové společné jmění manželů.

Pokud úpadce v tomto období uzavře nové manželství, vzniká jeho nové společné jmění manželů až poté, kdy zaniknou účinky konkursu, ke dni právní moci rozhodnutí, kterým se konkurs ruší. Nelze ani uzavřít jakékoliv smlouvy o rozšíření společného jmění manželů.

Ke dni právní moci rozhodnutí, kterým se konkurs ruší, se ani neobnovuje původní společné jmění dlužníka a jeho manžela.

4. **Rekodifikace společného jmění manželů je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., který nabývá účinnosti ke dni 1.1.2014 (dále jen NOZ)**

Manželské majetkové právo

Úprava v NOZ je zakotvena v části druhé „Rodinné právo“, hlava I „Manželství“, díl 4 „Povinnosti a práva manželů, Oddíl 2 „Manželské majetkové právo“, a to v § 708 až 753 NOZ.

Manželské majetkové právo je pojímáno v širším pojetí a tvoří:

- společné jmění manželů („SJM“)
- speciální ustanovení o bydlení manželů se subsidiárním použitím obecných pravidel o nájmu
- soukromoprávní ochranu před domácím násilím.

Výjimku z této úpravy představují registrovaní partneři (viz § 3020 NOZ), na které se část druhá NOZ „Rodinné právo“ nevztahuje.

Nový občanský zákoník rozšiřuje stávající právní úpravu, podstatně zasahuje do úpravy závazků, posiluje postavení manželů a ochrany třetích osob.

Přechodná ustanovení týkající se manželského majetkového práva tvoří:

- a) **„Věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti NOZ součástí SJM.“** (viz § 3038 NOZ)
- b) **„Co přede dnem nabytí účinnosti NOZ nabyl bezúplatně jeden z manželů nebo co bezúplatně nabyli oba manželé, aniž se to stalo součástí SJM, není i nadále součástí SJM.“** (viz § 3039 NOZ)
- c) **„Součástí SJM není věc vydaná podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství, nebo jemuž věc byla vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.“** (viz § 3040 NOZ)

4.1. Vznik, předmět a režimy SJM

Se vznikem manželství (i neplatným) vzniká ze zákona SJM . Okamžik vzniku SJM však může být odložen, a to na základě dvou důvodů – **ze zákona** (SJM nemůže vzniknout po dobu trvání účinků prohlášení konkursu; uzavře-li dlužník nové manželství, odkládá se vznik společného jmění manželů ke dni zániku těchto účinků) a **smluvně** (smlouvou o odložení vzniku SJM ke dni zániku manželství).

Předmět SJM je zakotven v § 708 NOZ:

„To, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí společného jmění manželů.“

Do SJM však nelze tyto hodnoty nabývat, „...**zanikne-li společné jmění za trvání manželství na základě zákona.**“ (prohlášením konkursu dle §268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona, soudním výrokem o propadnutí majetku dle § 66 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku).

Společné jmění manželů dle NOZ podléhá úpravě tří režimů:

- zákonnému režimu, zakotvenému v § 709-715 NOZ,
- smluvenému režimu, zakotvenému v § 716-723 NOZ,
- režimu založenému rozhodnutím soudu, zakotvenému v §724-728 NOZ.

4.1.1 Zákonný režim

NOZ tedy pod pojmem **jmění chápe** souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot osoby (**aktiva**) a souhrn penězi ocenitelných majetkových hodnot, které osoby dluží jinému (**pasiva**).

Aktiva SJM, upravená v § 709 NOZ tvoří to, čeho nabyt jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství, tedy věci movité, věci nemovité, majetková práva (práva věcná i závazková) a jiné hodnoty ocenitelné penězi.

Výjimku ve smyslu § 709 odst. 1 NOZ tvoří to, co:

- a) slouží osobní potřebě jednoho z manželů,
- b) nabytí darem, děděním nebo **odkazem** jeden z manželů, **ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl** (v takovém případě nabývají manželé majetek do společného jmění manželů)
- c) nabytí jeden z manželů jako **náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech** (bolestné, ztížení společenského uplatnění),
- d) nabytí jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví (transformace),
- e) nabytí jeden z manželů **náhradou** za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku (transformace, restituce) ve spojení s přechodným ustanovením § 3040 NOZ.

Součástí společného jmění je dále:

- zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů (viz § 709 odst. 2 NOZ),
- podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva (viz § 709 odst. 3 NOZ) – ve spojení s ustanovením § 32 odst. 4 a 5 zákona o korporacích,
- částky výdělků, platu, mzdy, příjem z pracovní a jiné výdělečné činnosti v okamžiku, kdy byl vyplacen (viz §711 odst. 2 NOZ),
- pohledávky z výhradního majetku ke dni její splatnosti (viz § 711 odst. 3 NOZ).

Pasiva SJM upravená v § 710 NOZ představují dluhy převzaté za trvání manželství, které lze chápat jako soukromoprávní povinnost k plnění, zavázané projevem vůle – vlastním právním jednáním.

Součástí SJM tedy nejsou dluhy, které vznikly jen jednomu z manželů v důsledku porušení jeho právní povinnosti nebo z protiprávního činu, ani dluh vzniklý na základě rozhodnutí orgánu veřejné moci.

Výjimku tvoří:

- dluhy týkající majetku, který náleží výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku (užší výjimka než dosud podle platné úpravy) – viz § 710 písm. a) NOZ,
- nebo je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž se přitom jednalo o obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny (širší výjimka než dosud podle platné úpravy), kdy se zejména zvyšuje ochrana druhého manžela - viz § 710 písm. b) NOZ.

Nabývání do SJM

Ustanovení § 711 odst. 1 NOZ hovoří o tom, že na „ **nabytí a pozbytí jednotlivých součástí společného jmění platí obecná ustanovení NOZ**“.

Řídí se obecnými pravidly práva věcného, dědického i závazkového. Rozlišujeme dva způsoby nabývání:

a) nabývání do SJM na základě smlouvy,

b) nabývání do SJM na základě jiných skutečností (přivlastněním, nálezem, vydržením, zhotovením nové věci, přírůstkem, na základě rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci, dražbou).

Při nabývání na základě smlouvy se jedná o převod vlastnického práva, kdy dochází ke změně v osobě vlastníka.

K převod vlastnického práva dochází na základě smlouvy darovací (viz § 2055 až 2078 NOZ), smlouvy kupní (viz § 2079 až 2183 NOZ), smlouvy o prodeji závodu nebo jeho části jako zvláštní typ kupní smlouvy (viz §2175 až 2183 NOZ), smlouvy směnné (viz § 2184 až 2188 NOZ), smlouvy o zhotovení věci na zakázku jako zvláštního typu smlouvy o dílo (viz § 2586 až 2635 NOZ), dohody o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví (viz § 1140 až 1157 NOZ), smlouvy o převodu obchodního nebo družstevního podílu, smlouvy o převodu akcií, atd.

Okamžik přechodu vlastnictví je nutné rozlišit s ohledem na druh věci.

Pro movité věci platí zásada, že:

- vlastnické právo pro věci určené jednotlivě se nabývá už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem (viz §1099 NOZ),
- vlastnické právo pro věci určené podle druhu se nabývá nejdříve okamžikem, kdy lze věc určit dostatečným odlišením od jiných věcí téhož druhu (viz § 1101 NOZ),
- vlastnické právo pro věci zapsané ve veřejném seznamu se nabývá zápisem do takového seznamu, ledaže jiný právní předpis stanoví jinak (viz § 1102 NOZ).

Pro nemovité věci platí zásada, že:

- vlastnické právo zapsané ve veřejném seznamu se nabývá zápisem do takového seznamu (viz §1105 NOZ) – právní účinky vkladu nastávají ke dni podání návrhu na vklad,
- vlastnické právo pro nemovité věci, které nejsou předmětem evidence v katastru nemovitostí, se nabývá okamžikem účinnosti smlouvy (viz § 1099 NOZ).

Nezbytnou náležitostí smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti je její písemná forma (viz § 560 NOZ) a uvedení projevu účastníků na téže listině (viz § 561 odst. 2 NOZ).

Subsidiární použití ustanovení NOZ o společnosti, příp. spoluvlastnictví pro SJM ve smyslu § 712 NOZ

„Není-li v konkrétní části NOZ stanoveno jinak, použijí se pro společné jmění obdobně ustanovení tohoto zákona o společnosti, popřípadě ustanovení o spoluvlastnictví“.

Úprava společnosti je provedena v § 2716 až § 2746 NOZ:

Pro SJM přichází v úvahu použití § 2726 NOZ (zákaz škodlivých činů), přiměřeně ust. § 2730 až 735 NOZ (pravidla správy).

Úprava spoluvlastnictví je provedena v § 1115 - § 1157 NOZ

Pro SJM přichází v úvahu přiměřeně použití ust. § 1141 až § 1153 NOZ (pravidla pro vypořádání rozdělení společné věci a ochraně třetích osob při rozdělení společné věci).

Zvláštností představuje ustanovení § 1236 NOZ, které hovoří o tom, že nabude-li věc do vlastnictví více osob, spojených na základě smlouvy, zákona či jiné skutečnosti, ať se jedná např. o manžele či společenství osob, platí, že má každá z těchto osob právo k celé věci.

Nabývání do SJM na základě jiných skutečností

První typ jiné skutečnosti představuje „**Vydržení**“, upravené v § 1089 až § 1098 NOZ.

Rozlišujeme dva typy vydržení:

- a) **řádné** – kdy k vydržení movité věci je potřebná nepřerušená držba trvající 3 roky a k nemovité věci potřebná nepřerušená držba trvající 10 let (viz § 1091 odst. 1 a 2 NOZ),
- b) **mimořádné** – jestliže držitel není schopen prokázat právní důvod, na kterém se jeho držba zakládá. V tomto případě se vydržecí doba zdvojnásobuje (viz § 1095 NOZ).

Postačující k nabytí věci do SJM je skutečnost, že podmínky vydržení splňuje jen jeden z manželů. Po dobu trvání manželství neběží vydržecí doba mezi manžely.

Dalším typem je „**Nabytí na základě rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci**“, upravené v § 1114 NOZ.

„Rozhodnutím soudu nebo jiného orgánu veřejné moci se vlastnického práva nabývá **dnem, který je v něm určen**. Není-li v rozhodnutí takový den určen, nabývá se vlastnického práva **dnem právní moci rozhodnutí**.“

Při „**Zhotovení nové věci**“ platí zásada, že nově zhotovená věc připadá do SJM okamžikem zhotovení s výjimkou staveb, bytů či nebytových prostor, které právně existovaly před uzavřením manželství a tedy nespadají do SJM.

I pro případ, že na stavbu zřízenou na pozemku ve výlučném vlastnictví manžela jsou použity prostředky SJM, nadále tato stavba zůstává ve vlastnictví tohoto manžela.

Ustanovení § 506 odst. 1 NOZ striktně říká, že součástí pozemku je stavba a jiná zařízení zřízená na tomto pozemku, s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech (např. inženýrské sítě, kanalizace, vodovody či jiné vedení).

Úprava „**Přirůstku**“ je zakotvena v §1066 až §1088 NOZ a rozlišuje jeho tři typy:

- **přirozený** – kdy plody pozemku náleží vlastníku pozemku (viz § 1066 NOZ, plody zvířete náleží vlastníku zvířete (viz § 1073 NOZ)
- **umělý** – představující nové věci, které vznikly:
 - zpracováním** movitých věcí několika vlastníků (viz § 1074 a násl. NOZ)
 - smísením** movitých věcí několika vlastníků (viz § 1078 a násl. NOZ)
 - stavbou na cizím pozemku**, kdy užije-li někdo cizí věc pro stavbu na svém pozemku, stane se stavba součástí pozemku a vlastník pozemku je povinen nahradit vlastníku užití věci její hodnotu (viz § 1083 a násl. NOZ)
 - přestavkem**, kdy zasahuje-li trvalá stavba zřízená na vlastním pozemku jen malou částí na malou část cizího pozemku, stane se část pozemku zastavěného přestavkem vlastnictvím zřizovatele stavby (viz § 1087 NOZ)
- **smíšený** – kombinace obojí – např. osetí cizího pozemku (viz § 1088 NOZ).

Do SJM patří přirůstky společného majetku manželů i přirůstky výlučného majetku manželů v rozsahu jeho zisku.

Pro „**Přivlastnění věci**“ je nutné rozlišit dobu, kdy věc nikomu nepatří. U movitých věcí hovoříme o přivlastnění po 3 letech a u nemovitých věcí platí, že po 10 letech připadá státu (§ 1045 NOZ).

Předposledním typem je „**Nález**“ (viz § 1051 až § 1065 NOZ)

Nálezce, kterému byla svěřena věc, může s věcí nakládat jako poctivý držitel, pokud se do jednoho roku od vyhlášení nálezu o ní nikdo nepřihlásí.

Přihlásí-li se vlastník věci nebo ten, kdo ji ztratil po uplynutí jednoho roku od vyhlášení nálezu a před uplynutím tří let od vyhlášení nálezu, vydá se mu tato věc.

Vlastnické právo k této věci nabude nálezce, kterému byla svěřena, a to uplynou-li tři roky od vyhlášení nálezu.

Jako poslední způsob nabytí do SJM na základě jiné skutečnosti hovoří NOZ o „**Dražbě**“.

Do SJM připadne i věc nabytá jedním manželem (nebo oběma manžely) podle zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, za prostředky SJM. Podle uvedeného zákona platí, „*uhradil-li vydražitel cenu dosaženou vydražením ve stanovené lhůtě, přechází na něj vlastnictví předmětu dražby **k okamžiku udělení příklepu.***“ (dle § 30 NOZ u dražby dobrovolné, dle § 53 NOZ u dražby nedobrovolné).

SPRÁVA V ZÁKONNÉM REŽIMU

*„Součástí společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je **oba manželé nebo jeden z nich podle dohody.***“ (viz § 713 odst. 1 NOZ)

Ve shodě s dosavadní právní úpravou si manželé mají dohodnout režim užívání společného majetku (užívání společné věci společně nebo výlučně jedním z manželů).

Společné užívání majetku zahrnuje také **společnou úhradu nákladů** spojených s jeho užíváním a udržováním. Úhrada se provádí **v rámci hospodaření se společným jměním**. Pokud na úhradu nákladů použijí manželé i svého výlučného jmění, přihlédne se k tomu při případném vypořádání SJM.

Ve shodě s dosavadní právní úpravou zákon zakládá solidární postavení manželů ohledně práv a povinností:

- **spojených se SJM:**

*„**Povinnosti a práva spojená se společným jměním nebo jeho součástmi náleží oběma manželům společně a nerozdílně.**“ (viz § 713 odst. 2 NOZ)*

- **vyplývajících z právních jednání týkajících se SJM:**

*„**Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.**“ (viz § 713 odst. 3 NOZ)*

Manželé mají v těchto případech postavení **solidárních dlužníků** (§ 1872 až §1876 NOZ) nebo **solidárních věřitelů** (§ 1877 a §1878 NOZ).

Modifikace této zásady je zakotvena i v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005: **“Splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů sjednaného jen jedním z manželů nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů; právo věřitele domáhat se při výkonu rozhodnutí nebo exekuci uspokojení závazku povinného manžela postižením společného jmění manželů tím není dotčeno.”**

Při odpovědnosti manžela za splnění dluhu v SJM (výkonem rozhodnutí) platí ujednání § 262a o.s.ř., ke kterému je od 1.1.2013 vložen nový odstavec 3:

„Výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy nebo jiného příjmu manžela povinného, příkázáním pohledávky manžela povinného z účtu u peněžního ústavu, příkázáním jiné peněžité pohledávky manžela povinného nebo postižením jiných majetkových práv manžela povinného lze nařídit tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který patří do společného jmění manželů. Ustanovení hlavy druhé a třetí se použije přiměřeně.“

Po účinnosti NOZ zůstává v tomto znění součástí § 262a jako odst. 2, pouze pojem „závazek“ se přejmenovává na „dluh“, manžel povinného zůstává v těchto případech účastníkem řízení dle § 255 odst. 3 o.s.ř. a přiměřeně se použije i na exekuční řízení

Správu společného majetku lze rozlišit na:

a) správu běžných záležitostí (viz §714 NOZ), kdy je oprávněn každý manžel výlučně sám.

V běžných záležitostech (nyní „obvyklá správa majetku“) může manžel právně jednat bez souhlasu druhého manžela, jednání zavazuje manžele společně a nerozdílně. Za běžnou záležitost lze považovat obstarávání běžného chodu domácnosti, obstarávání běžných oprav v domácnosti, plnění pravidelných platebních povinností.

b) správu záležitostí, které nelze považovat za běžné (viz §714 NOZ), kdy se vyžaduje společné jednání manželů nebo alespoň souhlas druhého manžela.

*„V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé **společně**, nebo jedná **jeden manžel se souhlasem druhého**.“ (§714 odst. 1 NOZ)*

Tento souhlas může být udělen ústně, písemně, ale i konkludentně či dodatečně.

Vyslovením souhlasu se druhý manžel nestává účastníkem smlouvy.

Ochrana druhého manžela při správě v zákonném režimu (viz §714 NOZ)

NOZ přináší novou úpravu:

- **práva domáhat se nahrazení souhlasu druhého manžela soudem.**

„Odmítá-li manžel dát souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti, či není-li schopen vůli projevit, může druhý manžel navrhnout, aby souhlas manžela nahradil soud.“ (viz § 714 odst. 1 NOZ)

- **práva domáhat se vyslovení neplatnosti právního jednání manžela**

„Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela v případě, kdy souhlasu bylo zapotřebí, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.“ (§714 odst. 2 NOZ)

V takovém případě hovoříme o relativní neplatnosti. Jestliže se manžel nebude dovolávat neplatnosti, pak bereme, že souhlasí.

c) správu v případě podnikání s majetkem v SJM (viz § 715 NOZ)

Souhlas manžela se vyžaduje:

- při prvním použití majetku v SJM k podnikání druhého manžela (viz § 715 odst. 1 NOZ), což je shodné s dosavadní úpravou,
- při použití SJM k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu (viz §715 odst. 2 NOZ),
- nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva (viz §715 odst. 2 NOZ.)

Tento souhlas se nově vyžaduje pouze v případě, že hodnota věci v SJM, která má být takto použita, přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. (§ 715 odst. 1 a odst. 2). Může být udělen ústně, písemně či konkludentně.

Doklad potvrzující souhlas druhého manžela s použitím majetku v SJM k podnikání se již nebude zakládat do sbírky listin obchodního rejstříku (§ 66 písm. m) zákona o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, který se nyní dle právní úpravy zakládá ve smyslu § 38i odst. 1 písm. I ObchZ.

V novém občanském zákoníku je zároveň zakotvena charakteristika pojmu podnikatele:

„Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.“(viz § 420 NOZ).

„Za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku“ (viz § 421 NOZ)

Nepodnikající manžel se v rámci své ochrany může tedy domáhat vyslovení neplatnosti právního jednání manžela (§ 715 NOZ) či zúžení nebo zrušení SJM soudem na návrh manžela (§724 odst. 2 NOZ).

4.1.2. SMLUVENÝ REŽIM

Snoubenci a manželé mohou na základě smlouvy ujednat manželský majetkový režim odlišný od zákonného režimu. Zpravidla ujednávají své práva a povinnosti pro již existující SJM do budoucna, zpětný účinek změny se nepřipouští (viz § 716 odst. 1 NOZ).

Ustanovení § 717 NOZ taxativně vymezuje tyto smluvené režimy:

- **režim oddělených jmění,**
- **režim vyhrazující vznik SJM ke dni zániku manželství,**
- **režim rozšíření nebo zúžení rozsahu SJM v zákonném režimu.**

Režim oddělených jmění umožňuje manželu nakládání se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela . Pokud manžel podniká s pomocí druhého manžela či společně, pak si v takovém případě rozdělí příjmy podle jejich písemného ujednání, jinak se dělí rovným dílem. (§ 729 a § 730 NOZ).

Ustanovení o režimu oddělených jmění se obdobně použijí i pro režim vyhrazující vznik SJM ke dni zániku manželství.

Smlouva o manželském majetkovém režimu, zakotvená v § 718 NOZ umožňuje ujednání o všech věcech, co zákon nezakazuje.

Konkrétně pak zejména rozsah, obsah, dobu vzniku zákonného nebo jiného režimu SJM, jednotlivých věcí i jejich souborů. Lze změnit zařazení existujících i budoucích součástí SJM rozdílně od zákonného režimu.

Dále lze změnit uspořádání majetkových poměrů pro případ zániku manželství. Jedná-li se o případ zániku manželství smrtí, v takovém případě lze tuto smlouvu považovat za smlouvu dědickou, pokud má náležitosti ve smyslu § 1582 a násl. NOZ. Je nutná osobní přítomnost účastníků.

Zvláštní ustanovení o dědické smlouvě mezi manžely jsou zakotvena v § 1592 a 1593 NOZ.

Jedná se o specifický typ dědické smlouvy, který je určen pro manžele a snoubence.

Tato smlouva umožňuje manželům povolávat se navzájem za dědice nebo odkazovníky.

Pokud je tato smlouva uzavřena mezi snoubenci, stává se účinnou až vznikem manželství.

Pokud manželství zanikne rozvodem, není to důvodem pro zrušení dědické smlouvy mezi manžely, ledaže je to v ní dohodnuto.

Každý z manželů se může po rozvodu domáhat, aby soud zrušil tuto smlouvu.

Prohlášení manželství za neplatné má za následek zrušení této smlouvy, ledaže takové manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů.

Na druhé straně však smlouva o manželském majetkovém režimu nesmí:

- vyloučit ani změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, ledaže jeden z manželů opustil trvale domácnost a odmítá se vrátit (viz § 718 odst. 3 NOZ),
- svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu (viz § 719 odst. 1 NOZ),
- se svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky (§719 odst. 2 NOZ).

Forma, změna a účinnost smlouvy o manželském majetkovém režimu

Nadále se vyžaduje forma veřejné listiny (viz § 716 NOZ) s tím, že zákon upravuje možnost její změny (viz § 717 NOZ), a to na základě dohody manželů ve formě veřejné listiny nebo rozhodnutím soudu.

Při uzavření předmanželské smlouvy nabývá tato smlouva účinnost uzavřením manželství, pro již existující věci zapsané do veřejného seznamu nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám zápisem do takového seznamu, ledaže zákon stanoví jinak (viz § 720 NOZ).

Takto uzavřená smlouva se zapíše do veřejného seznamu, pokud je to v ní ujednáno nebo na žádost obou manželů (§ 721 odst. 1 NOZ). Zveřejněním se smlouva stává účinnou vůči třetím osobám.

Bez zápisu se budou manželé moci dovolat obsahu smlouvy vůči třetí osobě, jen byla-li tato osoba se smlouvou seznámena.

Do veřejného seznamu se budou zapisovat také soudem zaslaná rozhodnutí o manželském majetkovém režimu (i bez žádosti obou manželů).

Zápis bude provádět notář, který smlouvu sepsal a není-li to možné, notářská komora jako subjekt, který veřejný seznam povede.

Veřejný seznam dle § 721 bude zřízen novelou zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

Po účinnosti NOZ povede notářská komora (dále jen Komora) paralelně vedle sebe:

1. veřejný seznam (tzv. Seznam listin o manželském majetkovém režimu) dle § 721 NOZ, § 35j NŘ;
2. pro účely řízení o pozůstalosti neveřejnou Centrální evidenci manželských smluv (jako tzv. **Evidenci listin o manželském majetkovém režimu** - §35d NŘ nahrazuje §35c NŘ) jako evidenci všech smluv o manželském majetkovém režimu a nově též všech soudních rozhodnutí o manželském majetkovém režimu.

NŘ předpokládá podrobnou úpravu Evidence a Seznamu předpisem Komory (35a odst. 5 a odst. 7 NŘ)

V Evidenci listin o manželském majetkovém režimu se budou evidovat:

- a) *smlouvy manželů nebo snoubenců o manželském majetkovém režimu odlišném od zákonného režimu,*
- b) *dohody manželů o změně smluveného režimu,*
- c) *smlouvy manželů o změně manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu,*
- d) *rozhodnutí soudu, kterými soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů nebo zúžil jeho stávající rozsah,*
- e) *rozhodnutí soudu, kterými soud změnil manželský majetkový režim založený rozhodnutím soudu nebo smluvený manželský majetkový režim. (35d NŘ odst. 1)*

Zápisy údajů podle odst. 1 písm. a) až c) provádí dálkovým přístupem notář, který smlouvu nebo dohodu sepsal. Zápisy údajů o rozhodnutích soudu podle odst. 1 písm. d) a e) provádí komora na základě stejnopisů těchto rozhodnutí zasílaných komoře soudu v elektronické podobě.

Komora sdělí notáři pro účely řízení o pozůstalosti, zda je či není evidována smlouva nebo dohoda podle odstavce 1 písm. a) až c) uzavřená zůstavitelem, nebo zda je či není evidováno rozhodnutí soudu podle odstavce 1 písm. d) a e) ohledně majetkového režimu zůstavitele a jeho manžela; je-li evidována smlouva nebo dohoda, sdělí také, u kterého notáře je uložena.

Komora poskytne notáři sdělení dálkovým přístupem na základě jeho žádosti.

V Seznamu listin o manželském majetkovém režimu budou evidovány

- ***notářské zápisy o smlouvách manželů nebo snoubenců o manželském majetkovém režimu odlišném od zákonného režimu, o dohodách manželů o změně smluveného režimu a o smlouvách manželů o změně manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu (dále jen „smlouva o manželském majetkovém režimu“),***
- ***rozhodnutí soudu, kterými soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů nebo zúžil jeho stávající rozsah, anebo změnil manželský majetkový režim založený rozhodnutím soudu nebo smluvený manželský majetkový režim (dále jen „rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu“).***

Seznam listin o manželském majetkovém režimu obsahuje **rejstřík** a **sbírku listin**.

Do rejstříku se zapisuje:

- a) *jméno, příjmení, datum narození a bydliště manželů nebo snoubenců (dále jen „manželé“),*
- b) *datum uzavření a účinnosti smlouvy o manželském majetkovém režimu, označení smlouveného režimu podle občanského zákoníku a jméno, příjmení a sídlo notáře, který smlouvu o manželském majetkovém režimu sepsal, nebo*
- c) *datum vydání a právní moci rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu, jeho spisovou značku, označení soudu, který rozhodnutí vydal, a údaj o tom, zda soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů, nebo zúžil jeho stávající rozsah, anebo změnil manželský majetkový režim,*
- d) *další údaje stanovené předpisem Komory.*

Do sbírky listin se zakládá elektronický stejnopis notářského zápisu o smlouvě o manželském majetkovém režimu nebo stejnopis notářského zápisu o smlouvě o manželském majetkovém režimu v elektronické podobě vzniklé autorizovanou konverzí z podoby listinné do podoby elektronické, anebo stejnopis rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu v elektronické podobě.

Založení smlouvy o manželském majetkovém režimu do sbírky listin a zápis údajů uvedených v § 35j odst. 3 písm. a), b) a d) do rejstříku (dále jen „zápis smlouvy do seznamu“) **provádí notář, který takovou smlouvu sepsal**. Notář provede zápis smlouvy do seznamu, je-li to ve smlouvě o manželském majetkovém režimu ujednáno, jinak na základě písemné žádosti obou manželů, a to dálkovým přístupem bez zbytečného odkladu po nabytí účinnosti smlouvy o manželském majetkovém režimu nebo po podání žádosti na základě takové účinné smlouvy.

Není-li možné, aby zápis smlouvy do seznamu provedl notář, který smlouvu o manželském majetkovém režimu sepsal, provede zápis smlouvy do seznamu na základě písemné žádosti obou manželů Komora. S žádostí je třeba doložit elektronický stejnopis notářského zápisu o smlouvě o manželském majetkovém režimu nebo stejnopis notářského zápisu o takové smlouvě v elektronické podobě vzniklé na základě autorizované konverze z podoby listinné.

Založení rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu do sbírky listin a zápis údajů uvedených v § 35j odst. 3 písm. a) c) a d) do rejstříku (dále jen „zápis rozhodnutí soudu do seznamu“) **provede Komora** na základě soudem zasláného stejnopisu rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu v elektronické podobě. Soud zasílá Komoře stejnopis rozhodnutí bez odůvodnění.

Jsou-li smlouva o manželském majetkovém režimu nebo rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu zapsány v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu, manželé se jich mohou dovolat vůči třetím osobám, i když tyto s jejich obsahem nebyly seznámeny.

Komora zveřejňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup údaje zapisované do rejstříku Seznamu listin o manželském majetkovém režimu podle § 35j odst. 3 písm. a) až c).

Kterýkoli notář vydá každému na jeho žádost ze sbírky listin opis smlouvy o manželském majetkovém režimu nebo opis rozhodnutí soudu o změně manželského majetkového režimu anebo potvrzení o tom, že smlouva o manželském majetkovém režimu nebo rozhodnutí soudu o změně manželského majetkového režimu nejsou v Seznamu listin o manželském majetkovém režimu zapsány. V žádosti je třeba uvést jméno, příjmení a datum narození manželů.“

Má-li být notářský zápis o právním jednání podkladem pro zápis práv nebo skutečností zapisovaných do veřejného seznamu, změnu tohoto zápisu nebo jeho výmaz nebo zápis práv nebo skutečností zapisovaných do veřejného rejstříku, změnu tohoto zápisu nebo jeho výmaz, obsahuje také **vyjádření notáře o předpokladech pro sepsání notářského zápisu.** (§ 70 NŘ).

Ve vyjádření o splnění předpokladů pro sepsání notářského zápisu podle § 70 notář uvede údaje dle § 70a NŘ, zejména že právní jednání

- je v souladu s právními předpisy, příp. dalšími dokumenty
- splňuje náležitosti stanovené pro zápis do veřejného seznamu
- splňuje předepsané formalilty.

SPRÁVA VE SMLUVENÉM REŽIMU

Manželé i snoubenci mohou smlouvou modifikovat správu SJM odlišnou od zákonného režimu (viz § 722 odst. 1 NOZ).

Smlouva obsahově určuje, který z manželů bude spravovat SJM nebo jeho součást a jakým způsobem (viz §722 odst. 2).

Manžel, který spravuje SJM, jedná samostatně ve všech věcech SJM nebo určené části, a to i v soudním nebo jiném řízení, s výjimkami stanovenými NOZ (viz § 723 odst. 1 NOZ).

Její písemná forma se vyžaduje pro věci zapsané do veřejného seznamu (typicky u nemovitostí) a účinky nastávají obdobně jako u smluv o manželském majetkovém režimu.

Taktéž se na tyto smlouvy vztahuje ustanovení § 719 a § 720 NOZ, tedy svými důsledky nesmí vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a svým obsahem nebo účelem se nesmí dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila; tato smlouva uzavřená bez souhlasu třetí osoby nemá vůči ní právní účinky.

Manžel, který spravuje všechno SJM, může právně jednat sám jen se souhlasem druhého manžela:

- při nakládání se společným jměním jako celkem,
- při nakládání s obydáním, v němž je rodinná domácnost manželů, je-li toto obydání součástí společného jmění, nebo které je obydáním jednoho z nich, anebo obydáním nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují, jakož i při ujednání trvalého zatížení nemovité věci, která je součástí společného jmění (viz § 723 odst. 2 NOZ).

V případě vážných důvodů nepřítomnosti druhého manžela, z důvodů neodůvodněného odmítní souhlasu nebo pokud druhý manžel není schopen vůli projevit, může k návrhu manžela soud souhlas nahradit svým rozhodnutím (přihlédne při tom, zda konkrétní jednání je v zájmu manželů, rodiny, rodinné domácnosti)

Jedná-li právně manžel bez souhlasu druhého manžela, může se dovolat neplatnosti jednání, které bylo učiněno v rozporu se smlouvou o správě SJM, příp. zákonnými ustanoveními o správě ve smluveném režimu bez jeho souhlasu (viz § 723 odst. 3 NOZ).

4.1.3. Režim založený rozhodnutím soudu

Na návrh manžela může nastat i modifikace SJM, a to na základě rozhodnutí soudu (viz § 724 odst. 1 NOZ).

Soud může dosavadní rozsah SJM **zrušit nebo zúžit**, a to pouze závažných důvodů, kterými jsou tyto skutečnosti, že:

- manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu,
- manžela lze považovat za marnotratného,
- manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika.

Jako závažným důvodem může být i také skutečnost, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby (viz § 724 NOZ).

Režim založený rozhodnutím soudu lze změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu (viz § 725 NOZ).

Soud může rozhodnout o změně modifikačního rozhodnutí (viz § 726 odst. 1 a 2 NOZ) tak, že:

- obnoví SJM, které zrušil, zejména v případech, kdy pominou důvody zrušení, a to i bez návrhu,
- rozšíří SJM, které zúžil, a to jen na návrh manžela,
- obnoví SJM, které zaniklo na základě zákona, kdy musí být v zájmu obou manželů a pouze na návrh manžela.

Rozhodnutí soudu nesmí ve smyslu § 727 NOZ:

- vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti,
- svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu,
- se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.

Do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu vedeném notářskou komorou se se stejnými účinky zápisu, jako je tomu u smluv o manželském majetkovém režimu, zapisují rozhodnutí soudu, kterými soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů, zúžil jeho stávající rozsah nebo změnil manželský majetkový režim založený rozhodnutím soudu nebo smluvený manželský majetkový režim.

SPRÁVA V REŽIMU ZALOŽENÉM ROZHODNUTÍM SOUDU

„Jedná-li manžel při správě společného jmění způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění, může soud na návrh druhého manžela rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění spravováno.“ (viz § 728 NOZ).

Ochrana třetích osob

Ve smyslu ustanovení § 731 NOZ platí, že: *„Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.“*

Nepřihlíží se tedy k notářským zápisům, modifikující zúžení SJM.

Za splnění výlučného dluhu jednoho z manželů odpovídá manžel, který jej převzal nebo kterému vznikl za trvání manželství svým výlučným majetkem a majetkem v SJM (je vlastníkem veškerého majetku v SJM).

Výkon rozhodnutí může být dle §262a o.s.ř. nařízen na veškerý majetek v SJM, manžel dlužníka se může bránit žalobou dle § 267 odst. 2 o.s.ř., upravenou níže.

SJM může být postiženo pro výlučný dluh manžela jen v rozsahu podílu, který by manželé- dlužníku připadl, kdyby bylo SJM zrušeno a vypořádáno podle § 742 NOZ, pokud jde o dluh:

- který vznikl proti vůli druhého manžela, který nesouhlas projevila vůči věřiteli bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dozvěděl,
- manžela platit výživné,
- z protiprávního činu manžela,
- který vznikl před uzavřením manželství.

Výkon rozhodnutí může být dle §262a o.s.ř. nařízen na veškerý majetek v SJM, manžel dlužníka se může bránit žalobou dle § 267 odst. 2 o.s.ř.

Nová úprava pro nařízení výkonu rozhodnutí na majetek v SJM pro výlučný dluh jednoho z manželů je po účinnosti NOZ zakotvena v o.s.ř – ustanovení § 262a odst. 1 a v exekučním řádu - zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu – ustanovení § 42 odst. 1 (dále jen EŘ)

§262a odst. 1 o.s.ř.

„Výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů lze nařídit také tehdy, jde-li o vydobytí dluhu, který vznikl za trvání manželství nebo před uzavřením manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že bylo rozhodnutím soudu zrušeno společné jmění manželů nebo zúžen jeho stávající rozsah nebo že byl smlouvou zúžen rozsah společného jmění manželů, že byl ujednán režim oddělených jmění nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.“ (§262a odst. 1 o.s.ř.)

Toto nové ustanovení po účinnosti NOZ ruší dosavadní ustanovení § 262a odst. 2 o.s.ř.

*„Při výkonu rozhodnutí se nepřihlíží ke smlouvě, kterou byl zúžen zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů o majetek, který patřil do společného jmění **v době vzniku vymáhané pohledávky**. Totéž platí, byl-li zákonem stanovený rozsah společného jmění manželů smlouvou rozšířen o majetek povinného, který nepatřil do společného jmění **v době vzniku vymáhané pohledávky**.“ (obdobně upraveno v § 42 odst. 2 EŘ)*

§ 42 odst. 1 EŘ

„Exekuci na majetek patřící do společného jmění manželů lze vést také tehdy, jde-li o vymáhání dluhu, který vznikl za trvání manželství nebo před uzavřením manželství jen jednomu z manželů. Za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela se pro účely exekuce považuje také majetek, který netvoří součást společného jmění manželů jen proto, že bylo rozhodnutím soudu zrušeno společné jmění manželů nebo zúžen jeho stávající rozsah nebo že byl smlouvou zúžen rozsah společného jmění manželů, že byl ujednán režim oddělených jmění nebo že byl smlouvou vyhrazen vznik společného jmění ke dni zániku manželství.“

„Při posuzování skutečností podle odstavce 1 exekutor vždy přihlédne k tomu, co v řízení vyšlo najevo.“ (§ 42 odst. 2 EŘ)

Účel úpravy nahrazuje § 733 NOZ:

„Zavázal-li se jeden z manželů v době, od které do změny nebo vyloučení zákonného majetkového režimu, ať smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu, uplynulo méně než šest měsíců, může být pohledávka jeho věřitele uspokojena ze všeho, co by bylo součástí společného jmění, kdyby ke smlouvě manželů nebo k rozhodnutí soudu nedošlo.“

Při výkonu rozhodnutí se může druhý manžel bránit podáním tzv. **excindační (vylučovací) žaloby, jejíž nové znění je upraveno v § 267a o.s.ř.**

§ 267

(1) *„Právo k majetku, které nepřipouští výkon rozhodnutí, lze uplatnit vůči oprávněnému návrhem na vyloučení majetku z výkonu rozhodnutí v řízení podle třetí části o.s.ř.“*

Ustanovení tohoto odstavce je totožné se současnou úpravou.

(2) *„Obdobně podle odstavce 1 se postupuje, byl-li nařízeným výkonem rozhodnutí postižen majetek, který patří do společného jmění manželů nebo se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje za majetek patřící do společného jmění povinného a jeho manžela, ale vymáhanou pohledávku nelze z tohoto majetku uspokojit.“*

Zároveň dochází ke zrušení dosavadního § 267 odst. 3 o.s.ř.

Uplatnění excindační žaloby dle § 267 odst. 1 o.s.ř. přísluší manželu povinného, pokud byl výkonem rozhodnutí postižen jeho výlučný majetek, který podle hmotného práva majetkem v SJM není, protože

- není součástí SJM ze zákona
- není součástí SJM z důvodu modifikace SJM smlouvou nebo soudním rozhodnutím, pokud byl obsah smlouvy nebo rozhodnutí věřiteli znám

Uplatnění excindační žaloby dle § 267 odst. 2 o.s.ř. pak přísluší manželu povinného :

- v případech uvedených v § 732 NOZ, kdy SJM může být postiženo pouze v rozsahu podílu dlužníka, který by mu náležel, pokud by SJM bylo zrušeno a vypořádáno.

Ochrana třetí osoby je dále zakotvena i v ust. § 734 NOZ, který hovoří o tom, že pokud je právo třetí osoby dotčeno uzavřenou smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu o modifikaci zákonného režimu, může tato osoba své právo uplatnit u příležitosti vypořádání toho, co bylo dříve součástí SJM stejně, jako by ke smlouvě manželů nebo rozhodnutí soudu nedošlo.

Ustanovení o SJM platí přiměřeně pro dobu odděleného hospodaření v případě, že manželé mají úmysl dosáhnout rozvodu a neuzavřou dohodu o vypořádání majetkových práv a povinností pro případ rozvodu, v níž pod podmínkou, že manželství bude rozvedeno, rovněž ujednají, jak budou nabývat práva a povinnosti po dobu odděleného hospodaření, ledaže zákon stanoví jinak (viz § 735 NOZ).

4.2. VYPOŘÁDÁNÍ SJM

Nově zakotvená úprava v ustanovení § 736 odst. 1 NOZ výslovně určuje případy, kdy se provádí vypořádání SJM.

Likvidace dosud společných práv a povinností vypořádáním se provádí tehdy, když:

- SJM bylo zrušeno
- SJM zaniklo
- stávající rozsah SJM byl zúžen.

„Dokud zúžené, zrušené nebo zaniklé společné jmění není vypořádáno, použijí se pro ně ustanovení o společném jmění přiměřeně.“

Takto nastavené pravidlo platí i v současné úpravě, která je podchycená současnou judikaturou.

Nový občanský zákoník hovoří shodně se současným platným občanským zákoníkem **o třech způsobem vypořádání SJM:**

- 1. dohodou (upravenou v §738 a §739 NOZ),**
- 2. rozhodnutím soudu (upraveném v §740 NOZ),**
- 3. zákonnou domněnkou (upravenou v §741 NOZ).**

Vypořádáním jmění nesmí být dotčeno právo třetí osoby, jinak má právo domáhat se, aby soud určil, že je vypořádání vůči ní neúčinné (§ 737 odst. 1 NOZ).

Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely (§ 737 odst. 2 NOZ).

Vztahuje se jak na případy, kdy k vypořádání SJM došlo na základě dohody, tak i na případy, kdy SJM je vypořádáno soudním rozhodnutím.

Ze zákona se vylučuje solidární odpovědnost manželů za společné dluhy a zároveň je striktně zakotveno právo třetí osoby domáhat se u soudu vyloučení účinků vypořádání.

První typ vypořádání SJM představuje „ **Dohoda o vypořádání SJM**“.

Uzavřená dohoda o vypořádání SJM má vždy účinky k rozhodnému dni, tedy ke dni, kdy SJM bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, bez ohledu na okamžik uzavření dohody.

Pokud se však vypořádává věc zapisovaná do veřejného seznamu, účinky nastávají zápisem do veřejného seznamu v části týkající se této věci (viz § 738 odst. 1 NOZ).

Dohoda o vypořádání SJM se může výslovně týkat i jen části SJM, části majetkových práv a povinností (viz § 738 odst. 2 NOZ).

Forma uzavření dohody je zakotvená v § 739 NOZ, kdy zákon výslovně hovoří o písemné formě, a to ve dvou případech.

Písemná forma se vyžaduje v případě uzavření za trvání manželství nebo vypořádání věci, k jejímuž převodu se vyžaduje písemná smlouva, i smlouva o převodu vlastnického práva (viz § 739 odst. 1 NOZ).

Nevyžaduje-li se písemná forma a dohoda je uzavřena ústně, má manžel právo žádat druhého manžela o potvrzení o vypořádání, jak se vypořádali. (viz § 739 odst. 2 NOZ).

Druhý typ vypořádání SJM představuje „**Rozhodnutí soudu o vypořádání SJM**“.

O vypořádání SJM rozhodne soud v případě, že manželé se sami nedohodnou o vypořádání a to jen na základě návrhu, podaného manželi nebo jednoho z nich.

Soud vždy rozhoduje podle stavu, kdy nastaly účinky zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění (viz § 740 NOZ).

Třetím typem je uplatnění „**Zákonné domněnky vypořádání SJM**“.

Nový občanský zákoník přináší zakotvení tzv. „zákonné domněnky vypořádání SJM“, která je shodná s dosavadní právní úpravou.

Pokud manželé do tří let od dne, kdy nastal důvod pro vypořádání SJM (zúžení, zrušení nebo zánik SJM), neuzavřeli dohodu o vypořádání ani nepodali návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že se vypořádali tak, že:

- a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá,
- b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou; jejich podíly jsou stejné,
- c) ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma; jejich podíly jsou stejné (viz § 741 odst. 1 NOZ).

Pravidla pro vypořádání SJM soudním rozhodnutím upravená v § 742 odst. 1 NOZ jsou totožná se současnou právní úpravou.

„Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741 NOZ, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

- a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,
- b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,
- c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.

Rozsah zápočtů pro vypořádání SJM je upraven v § 742 odst. 2 NOZ. Zákon přesně stanoví výši zápočtů a doplňuje dosud platnou úpravu, která pravidla stanovení výše neobsahuje.

Hodnota vynaloženého majetku (ze SJM do výlučného nebo z výlučného do SJM) se při vypořádání SJM hradí ve výši snížené nebo zvýšené podle poměru, v němž došlo ke snížení nebo zvýšení hodnoty věci ode dne vynaložení majetku do dne, kdy nastal důvod pro vypořádání SJM, tedy do dne, kdy SJM bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo.

Dle dosud platné právní úpravy platí nerovnost, kdy při snížení hodnoty věci, na niž byl majetek vynaložen, se hodnota vnosu poměrně snižuje, avšak při zvýšení se nezvyšuje a zůstává na původní hodnotě.

V souvislosti s vypořádáním SJM je nutné zmínit i ustanovení o bydlení manželů.

Úprava společného bydlení manželů je zakotvena v § 743 odst. 1 a odst. 2 NOZ ve spojení s § 692 NOZ.

Zákon definuje pojem „obydlí“ jako místo, kde manželé, rodina bydlí a má rodinnou domácnost.

Jako „bydliště“ je vnímáno místo, kde má osoba adresu, např. pro doručování.

Manželé se mají o záležitostech rodiny, včetně volby umístění rodinné domácnosti dohodnout.

Pokud manžel žádá o přeložení rodinné domácnosti z vážných důvodů má druhý manžel vyhovět, ledaže důvody pro setrvání převažují důvody pro tuto změnu (viz § 743 odst. 2 NOZ).

Souhlas manžela může být k návrhu druhého manžela nahrazen soudním rozhodnutím, pokud manžel odmítá udělit svůj souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem rodiny nebo není schopen vůli projevit

Oddělení bydlení manželů § 743 odst. 3 NOZ ve spojení s § 691 NOZ

Manželé se mohou dohodnout, že budou bydlet trvale odděleně. V takovém případě si nesou náklady své domácnosti každý z manželů.

„Dohoda o odděleném bydlení má stejné právní účinky jako jednostranné opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde“.

Bydlení manželů v domě nebo v bytě na základě věcně právního titulu §744 NOZ

Má-li k domu nebo k bytu jeden z manželů výhradní věcné právo nebo právo odvozené od věcného práva jiného umožňující mu v domě nebo v bytě bydlet (vlastnické právo, právo odpovídající věcnému břemenu, odvozené právo bydlení od vlastnického práva příbuzného) – **tedy se jedná o jiné právo než závazkové**, pak vzniká druhému manželovi uzavřením manželství právo bydlení.

Vznikne-li jednomu z manželů takové výhradní právo za trvání manželství, vznikne tím druhému manželu právo bydlení.

Bydlení manželů v domě nebo v bytě jednoho z manželů na základě závazkového právního titulu § 745 NOZ

Má-li k domu nebo k bytu jeden z manželů nájemní právo, vznikne uzavřením manželství oběma manželům společné nájemní právo. Vznikne-li jednomu z manželů nájemní právo za trvání manželství, vzniká oběma manželům společné nájemní právo účinností smlouvy. To platí i v případě jiného obdobného závazkového práva.

Manželé i snoubenci si mohou ujednat, že společné nájemní právo nevzniká a že druhý manžel bude mít pouze právo bydlení..

Manželé jako společní nájemci jsou zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně (viz § 746 odst. 1 NOZ).

Manžel, který má právo bydlení, je ručitelem za dluhy svého manžela související se společným obydlím (viz § 746 odst. 2 NOZ).

4.3. Ochrana rodinné domácnosti § 747 - § 750 NOZ

Manžel se musí zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit.

Manžel bez písemného souhlasu druhého manžela nesmí dům nebo byt, ve kterých je umístěna rodinná domácnost

- zcizit,
- ukončit nájem (jsou-li manželé společnými nájemci),
- zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny,

ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.

Jednal-li manžel sám bez souhlasu druhého manžela, může se druhý manžel dovolat neplatnosti takového jednání.

Dohoda manželů nebo snoubenců v rozporu s uvedenými pravidly nesmí zhoršit postavení nezletilého dítěte v rodinné domácnosti a dotknout se práv třetích osob, ledaže s tím souhlasily. Dohoda i souhlas třetí osoby musí být písemné.

Takto nastolená úprava, která dosud chyběla v právní úpravě, představuje možné odchýlení od zákonného ustanovení o bydlení, neboť manželské právo bydlení je dispozitivní povahy. Je však nutné dodržet ochranná opatření.

Otázka bydlení po zániku manželství je upravena v ustanoveních § 766 až 770 NOZ a rozlišena pro případy zániku manželství smrtí manžela nebo rozvodem manželství.

4.4. Ochrana proti domácímu násilí

Oddíl 2 manželského majetkového práva je zakončen úpravou ochrany proti domácímu násilí, zakotvenou v § 751 až § 753 NOZ.

Nová úprava v NOZ řeší ochranu proti domácímu násilí v soukromoprávní rovině.

Ochrany se lze domoci:

stane-li se další společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije,

a tou pouze na základě návrhu, podaného dotčenou osobou.

Subjekty oprávněné domáhat se ochrany jsou:

- manželé nebo rozvedení manželé, kteří žijí společně v rodinné domácnosti,
- manželé nebo rozvedení manželé, kteří bydlí společně jinde než v rodinné domácnosti,
- každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti (viz § 753 NOZ).

Soud v takovém případě omezí, popřípadě vyloučí právo manžela v domě nebo v bytě bydlet a to nejdéle na dobu 6 měsíců.

Pokud nastanou zvlášť závažné důvody, může soud rozhodnout znovu (viz § 752 NOZ).

Úprava řízení ve věcech ochrany proti domácímu násilí je provedena v zákoně o zvláštních řízeních soudních.

5. Vztah společného jmění manželů a mezinárodního práva soukromého

Základní úprava v otázce majetku páru je zakotvena v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále je ZMPS).

Ustanovení § 49 odst. 3 ZMPS jasně hovoří o tom, že majetkové poměry mezi manžely se řídí právním řádem státu, kde mají manželé obvyklý pobyt.

Pokud mají manželé pobyt v různých státech, řídí se majetkové poměry právním řádem státu, jehož jsou manželé občany.

Jsou – li však občany různých států, řídí se majetkové vztahy českým právem.

Tato zákonná úprava je doplněna dvoustrannými smlouvami o právní pomoci v občanských, obchodních a rodinných záležitostech, které jsou uzavřeny mezi Českou republikou a bývalými socialistickými státy (např. Bulharsko, Polsko, Rumunsko), kde hraničním určovatelem, jaké se použije právo, je státní občanství.

Jestliže jsou manželé různých států, je hraničním určovatelem společné bydliště manželů. Tento určovatel je typický zejména pro bývalé státy Sovětského svazu, dle smluv např. k Rusku, Moldavsku, Ukrajině.

Úprava v mezinárodních smlouvách má vždy přednost před zákonnou úpravou.

Ve vztahu k registrovanému partnerství platí, že majetkové poměry se řídí právním řádem státu, kde bylo partnerství uzavřeno (viz § 67 odst. ZMPS).

Na druhé straně mají manželé ve smyslu § 49 odst. 4 ZMPS možnost si dohodnout, že jejich majetkové poměry se budou řídit jinak, tedy:

- buď právním řádem státu, jehož je jeden z manželů občanem,
- nebo právním řádem státu, v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt,
- nebo právním řádem státu, v němž je nemovitá věc, pokud jde o tuto nemovitou věc,
- nebo českým právním řádem.

V každém případě musí být tato dohoda pořízena ve formě notářského zápisu nebo v obdobné listině, pokud se uzavírá v cizině.

Česká právní úprava nestanoví speciální režim majetkových poměrů pro manžele různých národností ani pro registrované partnery. Ti mohou tyto poměry upravit smlouvou, totéž platí i pro neregistrovaná partnerství.

V každém případě při dědění registrovaní partneri zůstavitele dědí spolu s jeho dětmi v první skupině stejným dílem, v souladu s § 1635 odst. 1 a 3020 NOZ.

Pravomoc českých soudů v případě sporů a řešení právních záležitostí je rozlišena podle povahy řízení.

Ve věcech manželských (včetně vypořádání společného jmění manželů) je příslušný okresní soud, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště v České republice, pokud v tomto obvodu bydlí alespoň jeden z manželů.

Není-li možný takový soud, pak je příslušný obecný soud (soud podle místa bydliště) manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení.

Pokud není ani tento soud, přichází na řadu obecný soud manžela, který podal návrh na zahájení řízení (viz § 373 a § 383 zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních).

Pro případ, že nedochází ke spojení s rozvodovým řízením je příslušný:

- okresní soud, v jehož obvodu má bydliště žalovaný nebo
- jde-li o nemovitý majetek, okresní soud, v jehož obvodu se nemovitost nachází nebo
- je-li dělení ovlivněno dědickým řízením, okresní soud, u něhož probíhá řízení o dědictví (viz § 88 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu).

Pro rozhodování o nemovitostech, které se nacházejí na území České republiky, přísluší výhradně českým soudům nebo jiným příslušným orgánům veřejné moci (viz § 68 ZMPS).

Pravomoc českých soudů při projednávání dědictví je dána tehdy, pokud měl zůstavitel v době smrti obvyklý pobyt v České republice (viz § 74 ZMPS).

6. SROVNÁNÍ SJM VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH

V rámci podrobnější úpravy institutu SJM bych ráda také nastínila její základní charakteristiku ve vybraných evropských zemích.

6.1. Slovenská republika

Úprava SJM je zakotvena v zákonu č. 40/1964 Zb., Občianskem zákonníku (dále jen OZ).

Manželé mají bezpodílové spoluvlastnictví společného jmění, do kterého patří veškerý hmotný majetek (movitý či nemovitý), práva a další majetkové tituly zákonně nabyté jedním z manželů za dobu trvání manželství, mimo výjimek shodných jako na území ČR, tj. darování majetku, majetek sloužící osobní potřebě nebo výkonu povolání jednoho z manželů, apod. (viz § 143 OZ).

Manželé nemají povinnost pořizovat soupis majetku. Na její správě se oba manželé podílejí společně, nedohodnou-li se jinak. Pokud se manželé nedohodnou, může se kterýkoli z manželů obrátit na soud, aby v této záležitosti rozhodl. Běžné věci týkající se společného jmění může vyřizovat každý z manželů.

Právní úkony, které se týkají běžných záležitostí a tvoří společné jmění, mohou být uskutečněny kterýmkoliv z manželů, ale zavazují je oba společně a nerozdílně (viz § 145 odst. 2 OZ).

Každý z manželů je například povinen uhradit plnou výši dluhu týkajícího se společného jmění, přičemž věřitel má právo požadovat úhradu dluhu jak od každého z manželů nezávisle, tak od obou společně. Nad rámec společného jmění jednají manželé nezávisle. Zákon stanoví, že nárok věřitele jednoho z manželů, který byl ustaven v době trvání manželství, bude v rámci vymáhacího řízení uspokojen ze společného jmění manželů. Při pozdějším dělení společného jmění je každý z manželů povinen nahradit tu část společného jmění, kterou vynaložil na svůj osobní majetek (viz § 150 OZ)

Po uzavření manželství se manželé mohou dohodnout na rozšíření (SJM bude zahrnovat i výlučný majetek jednoho z manželů) nebo zúžení (ze SJM bude vyloučena určitá část) společného jmění stanoveného zákonem. Takto se mohou dohodnout i na správě společného majetku.

Smlouvou si dále manželé mohou odložit dobu vzniku SJM. Každý z manželů tak během manželství získává výlučné vlastnictví k majetku a pouze v okamžiku zániku manželství budou všechny věci a tituly tvořit souhrn společného jmění, který se potom vypořádá.

Všechny tyto smlouvy vyžadují formu notářského zápisu a mohou být uzavřeny, popř. měněny až po uzavření manželství. Jestliže se smlouva týká nemovitosti, bude účinná až po zápisu do katastru nemovitostí.

Takto uzavřené smlouvy jsou evidovány v notářském centrálním registru notářských zápisů, spravující Notářská komora Slovenské republiky. Držitel této veřejné listiny si může na webové stránce Notářské komory ověřit její platnost a zjistit, zda byla a kým listina vydána ve Slovenské republice, kromě zjištění jejího obsahu veřejné listiny není dostupný

Významnou odlišností oproti České republice představuje skutečnost, že právní úprava na Slovensku neumožňuje uzavření předmanželských smluv.

Slovenská právní úprava nezná registrované ani neregistrované partnerství.

6.2. Spolková republika Německo

Majetkové poměry v manželství na území SRN představuje tzv. úprava odděleného jmění se společnými zisky, tedy odpovídá úpravě odděleného jmění. Je zakotvena v občanském zákoníku (tzv. Bürgerliches Gesetzbuch- dále jen BGB).

Společným jměním manželů se nestává majetek manžela ani majetek manželky (viz § 1363 odst. 2 BGB), ani majetek, který jeden z manželů nabude po uzavření manželství. Navýšení majetku manželů v průběhu manželství se však rozdělí rovným dílem po zániku majetkových poměrů, tj. v případě rozvodu nebo úmrtí jednoho z manželů.

Manželé nemají povinnost pořídit soupis majetku, na druhou stranu však jeho pořízení na začátku manželství usnadní prokázání navýšení majetku dosaženého v průběhu manželství. Pokud manželé soupis původních aktiv nepořídí, platí vyvrátitelná domněnka, že konečný majetek každého z manželů představuje jím nahromaděné zisky (viz § 1377 odst. 3 BGB).

Během manželství manželé nakládají volně se svým majetkem, kromě výjimky, kterou tvoří zákonem stanovené dohody.

Omezení představují tyto případy:

- manžel nemůže nakládat se svým majetkem **v plném rozsahu** (tj. aktivum představující 80 % z majetku manžela) bez povolení druhého z manželů. V praxi je tato podmínka naplněna v případě nemovitostí,
- kromě toho může manžel či manželka nakládat s výlučně vlastními předměty pro domácnost jen se svolením druhého z manželů (viz § 1369 BGB), přičemž "Společné obydlí manželů" není součástí předmětů pro domácnost.

Jestliže druhý z manželů předem nedá svolení, smlouva se pozastaví a zbaví právní účinnosti, dokud k ní daný z manželů toto svolení nedá (viz § 1366 odst. 1 BGB).

Smlouva je neplatná, pokud manžel toto svolení nedá.

Závazky jsou závazné jen pro tohoto manžela či manželku, který tento závazek uzavřel. Pokud se však jedná o závazek s cílem zajistit uspokojení každodenních potřeb rodiny, budou účinky těchto závazků platit i pro druhého z manželů (viz § 1357 odst. 1 BGB).

Manželé jsou odpovědní pouze za své vlastní dluhy, kromě případů, kdy druhý z manželů uzavře závazky k zajištění každodenních potřeb. Mimo tohoto případu mohou věřitelé uplatňovat své nároky pouze vůči majetku toho z manželů, se kterým uzavřeli smlouvu nebo který má vůči nim závazek na nějakém jiném základě.

Manželé se mohou na základě uzavřené smlouvy rozhodnout na alternativní úpravě majetkových poměrů, ale i na úpravě jednotlivých částí zákonného majetného režimu (viz § 1408 odst. 1 BGB).

Vedle shora uvedeného režimu odděleného jmění se společnými zisky si manželé mohou zvolit tyto režimy:

- režim oddělené jmění (viz § 1414 BGB) – kdy se ruší zákonná úprava a nabyté zisky se nevyrovnávají,
- úplné společné jmění (viz § 1415 a násl. BGB) – kdy majetek manželů se stává jejich společným majetkem (§ 1416 BGB), avšak existují určitá omezení týkající se jejich vlastního majetku a vyhrazeného majetku. Úprava společného jmění patří majetek oběma manželům společně (viz § 1419 BGB).
- francouzsko-německá úprava, představující oddělené jmění se společnými zisky, a to bez ohledu na to, zda je jeden z manželů francouzský státní příslušník či zda má své obvyklé místo pobytu ve Francii. Tato volitelná

úprava majetkových poměrů v manželství odpovídá především režimu odděleného jmění, ale stanovuje také některá povinná kompenzační opatření a omezení ve vztahu ke zvláštním pravidlům o volném nakládání s majetkem, zejména se společným obydlím manželů.

Vypracování těchto manželských smluv za přítomnosti obou stran náleží pouze notářům a mohou ji kdykoliv měnit v souladu s platnými právními předpisy.

Tyto smlouvy jsou vedeny v tzv. „Rejstříku manželských majetkových režimů“, které jsou vedeny zemskými soudy (tj. soudy států). Je veřejný a každý si může požádat o vydání těchto údajů.

Jsou zde uložena ustanovení odchylovící se od zákonem stanovené úpravy odděleného jmění se společnými zisky.

Pro její platnost není nutný zápis v tomto rejstříku, avšak ve vztahu vůči třetím osobám jsou takto smluvně upravené majetkové poměry nutné zapsat do tohoto rejstříku (viz §1412 BGB).

Německá právní úprava zakotvuje v německém zákoně o životním partnerství „Lebenspartnerschaftsgesetz“ institut tzv. „životní partnerství“, vztahující se na páry stejného pohlaví. Pro majetkovou úroveň se vztahuje hmotně právní úprava státu, pověřeného vedením rejstříku.

V současné době stojí životní partnerství na úrovni manželství a manželství stejného páru spadá do životního partnerství.

6.3. Rakousko

Majetkovou úprava manželů ze zákona tvoří režim odděleného jmění a je upraven „Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch“ (dále jen ABGB).

Každý z manželů si uchová, co přinesl do manželství, a stává se výhradním vlastníkem věcí, které získá během manželství (viz § 1237 ABGB). Manželé nejsou ničím omezováni a neručí za dluhy druhého.

Nemají povinnost pořídit soupis majetku.

Manželé mohou v podstatě během manželství volně nakládat se svým vlastním majetkem.

Pouze mohou k určitým věcem omezit své dispoziční právo, a to na základě dohod o zákazu převodu vlastnických práv a/nebo jejich zatížení ve prospěch druhého z manželů (viz § 364c ABGB).

Takový zákaz, který je zapsán v pozemkové knize, je vymahatelný vůči třetím stranám, tzn. že s danou nemovitostí může být nakládáno pouze se souhlasem druhého z manželů.

Ve vztahu závaznosti úkonů jednoho manžela vůči druhému manželu platí tzv. „de facto zastupování“, kdy ten z manželů, který vede domácnost a nemá příjem či má pouze velmi nízký příjem, smí činit právní úkony pro běžný každodenní život, které se týkají domácnosti a nepřesahují určitý rámec odpovídající životnímu standardu manželů (viz § 96 ABGB).

Platí pravidlo, že každý z manželů je odpovědný pouze za ty dluhy, které způsobil sám. Výjimku zde tvoří shora uvedené „de facto zastupování“.

Zákonem stanovený režim oddělného jmění si manželé mohou změnit, a to:

1. uzavřením manželské smlouvy (jestliže ve větší míře nahrazují jinou úpravu majetkových poměrů mezi manželi),

2. režim společného jmění, a to:

a) režim „inter vivos“ (obecné, kdy celý majetek nabytý v průběhu manželství se stává společným jměním nebo omezené, kdy jen určité specifikované věci se stávají SJM)

b) režim „pro případ smrti“ – kdy rozdělený majetek do smrti jednoho manžela zůstává jeho vlastnictvím, avšak po úmrtí se majetek sloučí, jehož polovina zůstane pozůstalému manželovi a druhá polovina připadne do dědictví (viz § 1234 ABGB).

3. dědická smlouva, kdy dědicem tří čtvrtin majetku se ustanoví manžel nebo navzájem (viz § 1249 ABGB).

V rakouské právní úpravě je zakotvena i existence tzv. dohod pro případ rozvodu, kdy manželé mohou dopředu rozdělit každodenní majetek, společné úspory a obydlí.

Požadavek na uzavření ve formě notářské listiny je dán pouze pro manželské smlouvy a dohody pro případ rozvodu, které se týkají rozdělení společných úspor a obydlí. V ostatních případech se vyžaduje pouze písemná forma.

Jsou uzavírány před uzavřením manželství, kdy nabývají platnosti uzavřením manželství anebo během manželství. Zároveň mohou být během trvání manželství upraveny.

Platnost nastává buď ihned nebo až po úmrtí jednoho z manželů či rozvodu.

Na území Rakouska neexistuje rejstřík pro manželské a jiné smlouvy mezi manžely, neexistuje tedy povinnost je registrovat. Na druhé straně však mohou manželé podnikatelů požádat, aby tyto jejich manželské smlouvy byly zaregistrovány v Obchodním rejstříku.

Rakouské registrované partnerství, vztahující se pouze na homosexuální páry je zakotveno v samostatném zákoně. „Eingetragene Partnerschaft-Gesetz“

Obecná ustanovení, zakotvená v ABGB, se vztahují i na registrovaná partnerství viz (§ 1217 odst. 2 ABGB), nikoliv na neregistrovaná partnerství. Zde se aplikují obecná ustanovení závazkového a majetkového práva.

6.4. Maďarsko

Manželské majetkové právo na území Maďarska podléhá režimu společného jmění manželů a je upraveno v zákonu o rodinném právu, zákoně č. IV/1952 o manželství, rodině a opatrovnictví (dále jen ZRP).

Součástí SJM je veškerý majetek získaný za dobu trvání manželství s výjimkou výlučného (soukromého) majetku jednoho z manželů, který obsahuje:

- majetek, který manžel vlastní v době uzavření manželství,
- majetek získaný manželem jako dědictví nebo dar v průběhu manželství,
- majetek nahrazující soukromý majetek (pokud se jedná o majetek obvyklé kvality a užívány každodenně manžely, stane se tento nový majetek součástí společného jmění po 15 letech společného manželského života) – viz § 28 odst. 1 a 2 ZRP

Zisky z výlučného majetku po odečtení nákladů na správu a režii tohoto majetku tvoří předmět SJM (viz § 27 odst. 1 ZRP).

Naplňuje se existence domněnky, že v případě zániku manželství tvoří SJM veškerý majetek získaný za dobu trvání manželství, pokud se neprokáže, že je výlučným majetkem jednoho z manželů. Získaný majetek vlastní manželé stejným dílem.

Manželé nemusí pořizovat soupis majetku.

Při správě majetku platí, že věci tvořící SJM užívají oba manželé podle jeho účelu. K péči o SJM si manželé mohou požadovat souhlas druhého manžela.

Náklady hradí ze zdrojů, které tvoří SJM, popř. přispívají ze svého výlučného majetku.

Prodej věcí získaný v průběhu manželství a tvořící SJM lze prodat pouze se souhlasem obou manželů.

Souhlas je nutný i v ostatních právních krocích týkající se majetku SJM a lze ho udělit ústně, písemně nebo mlčky.

Veškeré kroky činěné jedním z manželů se považují za kroky učiněné se souhlasem druhého manžela, ledaže druhý manžel s nimi nesouhlasí a může je napadnout, s výjimkou kroků týkající se každodenních potřeb.

Tyto kroky může napadnout tehdy, jestliže vznesl výslovné námitky u třetích osob, a to před učiněním těchto kroků. Druhý z manželů nese vůči třetí straně odpovědnost za kroky týkající se společného jmění učiněné prvním z manželů do hodnoty svého podílu na společném jmění (viz § 29 až 30 odst. 1 až 3 ZRP).

Právní kroky jednoho z manželů jsou v tomto případě závazné i pro druhého z manželů. Pokud je však transakce týkající se majetku ze společného jmění podepsána jen jedním z manželů a třetí strana této transakce věděla či dle okolností mohla vědět, že druhý manžel bude proti této transakci, může tento druhý manžel transakci napadnout. Pokud manžel činil tyto kroky, aby pokryl každodenní potřeby, druhý manžel může tyto kroky napadnout pouze tehdy, jestliže před třetí stranou vznesl výslovné námitky, a to před učiněním těchto kroků (viz § 30 ZRP).

Při odpovědnosti za dluhy platí, že manželé odpovídají společně za své společné dluhy v poměru k jejich příslušným podílům na společném jmění. Za své výlučné dluhy odpovídá každý z manželů svým vlastním majetkem a svým podílem na společném jmění (viz § 27 odst.1 a 30 odst. 4 ZRP).

Modifikace manželského majetkového práva

Před uzavřením manželství nebo za trvání manželství mohou snoubenci či manželé uzavřít manželskou smlouvu.

Předmětem této smlouvy bude přírůstek získaný během manželství.

Manželé dále touto smlouvou mohou určit majetek, který bude tvořit SJM a který bude pouze výlučným (soukromým) majetkem.

Na druhou stranu však nelze uzavřít smlouvu, kdy veškerý výlučný (soukromý) majetek a majetek ve SJM patřil pouze jednomu z manželů, aniž by mu byla poskytnuta přiměřená kompenzace (viz § 27 odst., 2, 4 ZRP).

Manželskou smlouvu lze sepsat ve formě veřejné listiny, kterou sepisuje notář nebo soukromou listinou, která musí být spolupodepsána právníkem.

Výjimku tvoří případ, kdy dochází k darování movitých věcí mezi manžely nebo smlouvám, týkající se nakládání se společným majetkem po ukončení společného manželského života (viz § 27 odst. 3 ZRP).

K platnosti manželských smluv platí, že pokud je uzavřena před uzavřením manželství, nabývá účinnosti zahájením společného manželského života.

Pokud se uzavírá za trvání manželství, nabývá účinnosti po jejím podpisu.

Vždy je uzavírána do budoucna, pro budoucí majetek (viz § 27 odst. 2 ZRP) a lze ji kdykoliv změnit s tím, že musí mít stejné náležitosti, jako má původní smlouva.

Na území neexistuje žádný rejstřík, evidující seznam manželských smluv.

Takové smlouvy tedy nemusí být registrovány.

Veškerá shora uvedená ustanovení se aplikují i na majetkové vztahy mezi registrovanými partnery, mezi osobami stejného pohlaví (viz § 3 odst. 1. a-c zákona o registrovaném partnerství a příslušné legislativě č. XXIX/2009).

Od 1.1.2010 mohou páry stejného pohlaví a páry obou pohlaví shodně požádat o registraci svého partnerství u notáře, zejména k prokázání existence partnerství. Nevytváří se tím nové závazky.

Neregistrovaní partneři získávají společné jmění nabyté během společného soužití v poměru, v jakém se zasloužili o jeho získání. Pokud nelze určit jejich poměr příspěvku, pak platí, že jsou shodné.

7. ZÁVĚR

Manželské majetkové právo tvoří souhrn právních ustanovení, která upravují majetkové poměry mezi manžely.

Současná právní úprava prošla dlouhým vývojem, je doprovázená rozsáhlou judikaturou a vyústila v přijetí nové úpravy, zakotvené v „Novém občanském zákoníku“, který nabývá účinnosti dne 1.1.2014.

Nová právní úprava na jedné straně vychází ze současné právní úpravy, kterou rozšiřuje, na druhé straně přináší řadu nových ustanovení. Posiluje se postavení manželů i snoubenců v úpravě jejich majetku.

Zároveň je zajištěna ochrana třetích osob vstupujících do majetkových vztahů manželů.

Nový občanský zákoník rozlišuje dva majetkové režimy, a to úpravu zákonného režimu a úpravu modifikovaného režimu, který představuje smluvený režim mezi manžely či snoubenci a režim založený rozhodnutím soudu.

Dochází k přesnému vymezení předmětu společného jmění manželů ze zákona.

Zákon výslovně stanoví, že předmětem je i zisk z toho, co náleží do výlučného vlastnictví jednoho z manželů. Toto vymezení vychází z ustálené dnešní soudní judikatury.

Změnu oproti stávající úpravě naopak přináší ustanovení, že součástí společného jmění je obchodní podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, stal-li se manžel v době trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva.

Dalším posunem v nové úpravě přináší vymezení pasiv společného jmění manželů, které tvoří dluhy nejenom vzniklé za trvání manželství, ale i dluhy vzniklé před uzavřením manželstvím a převzaté manžely jako společné dluhy.

Smluvený režim manželů či snoubenců, modifikující zákonný režim, vychází ze současné právní úpravy.

Nadále mohou manželé smlouvou rozšířit nebo zúžit společné jmění a vyhradit vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Novinkou je zavedení režimu oddělených jmění.

Pro všechny smlouvy však platí, že nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu.

Další změnou, kterou přináší nový občanský zákoník, je zavedení veřejného seznamu smluv, modifikující režim společného jmění manželů.

V současné době jsou tyto smlouvy vedeny Notářskou komorou České republiky v Centrální evidenci manželských smluv, bez veřejného seznamu.

Od 1.1.2014 budou smlouvy uveřejněny v tomto seznamu, pokud to v ní bude ujednáno nebo na žádost obou manželů. Zveřejněním se smlouva stane účinnou vůči třetím osobám.

Významným zásahem do stávající úpravy je možnost soudu i zrušit společné jmění manželů, které bylo dosud možné pouze zúžit, a to ze závažných důvodů, specifikovaných v zákoně.

Nové znění občanského zákoníku ve velké míře posiluje ochranu třetích osob, které vstupují do majetkových vztahů manželů, kterou postrádala současná právní úprava.

Práva třetích osob nesmí být ovlivněna ani nepříznivým vypořádání společného jmění manželů, jehož výsledkem je uplatnění dovolání se relativní neplatnosti. Vypořádání dluhů má účinky jen mezi manžely.

Pro vypořádání společného jmění manželů dohodou již není nutná písemná forma ve všech případech, jen tehdy, když je uzavřena za trvání manželství nebo je vypořádána věc, u které se vyžaduje písemná forma u převodu vlastnického práva.

Písemnou formu lze nově nahradit písemným potvrzením druhého manžela o vypořádání společného jmění manželů.

Velkým přínosem je přesné stanovení výše zápočtů při vypořádání společného jmění manželů, které doplňuje dosud platnou úpravu, která pravidla stanovení výše neobsahuje.

Nová změna, která dosud chyběla ve stávající úpravě, představuje ustanovení o bydlení manželů, které chrání bydlení manželů a jednotlivých členů rodiny.

Ve spojení s bydlením manželů jsou nově zakotveny i ustanovení proti domácímu násilí.

Nový občanský zákoník, který nabývá účinnosti 1.1.2014, přináší komplexnější úpravu společného jmění manželů a dochází ke zvýšení právní jistoty.

Jak již bylo řečeno, na jedné straně tato úprava vychází ze současné právní úpravy, kdy v určitém směru nedochází k zásadním změnám, na druhé straně přináší řadu nových odlišných úprav.

Pozitivum vidím v tom, že jsou v zákoně zakotvené závěry, které až dosud vycházely pouze ze soudní judikatury.

Právní úprava společného jmění manželů v novém občanském zákoníku je více rozpracovaná, přináší posun k lepšímu, což ale ukáže možná budoucí soudní judikatura.

Seznam použité literatury

Publikace

- Balák, F., Korecká, V., Vojtek, P. : Občanský zákoník. 2. vydání. Praha: C.H. Beck 2011
- Bičovský, J.: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů, Praha: Linde Praha, a.s. 1994
- Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře, 3. vydání, Wolters Kluwer Česká republika, 2009
- Eliáš, K. a kolektiv: Velký akademický komentář, 1. svazek, Praha: Linde Praha, a.s., 2008
- Fekete, I.: Občiansky zákonník komentár, Bratislava: epos, 2007
- Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: Společné jmění manželů, 2. aktualizované vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2009
- Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.: Společné jmění manželů, Praha: Linde Praha, a.s., 2000
- Holub, M., Fiala, J., Bičovský, J.: Občanský zákoník, poznámkové vydání s judikaturou a literaturou, 12. Aktualizované a doplněné vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2002
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kolektiv: Občanský zákoník – komentář, 9. vydání, Praha: C.H.Beck, 2004
- Knappová, M. a kolektiv: Občanské právo hmotné, Díl I., Praha: ASPI publishing, s.r.o., 2002
- Knappová, M., Švestka, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné, Svazek I., Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2002
- Koutočová, J. a kolektiv: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), komentář, 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2007

- Mastela, M., Dobešová, L., Bajura, J.: Občanský zákoník v dotazech a odpovědích, Praha: Anag Andragogos Agency, 2011
- Plecítý, V., Kocourek, V.: Občanský zákoník, 4. doplněné vydání, Praha: EUROUNION Praha, s.r.o., 2007
- Plecítý, V., Vrabec, J., Salač, J.: Základy občanského práva, 4. rozšířené vydání, Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.
- Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J.: Společné jmění manželů, 1. vydání, Praha: Linde Praha, a.s., 2000
- Švestka, J., Dvořák, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné, Praha: Wolters Kluwer Česká republika, a.s., 2009
- Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kolektiv: Občanský zákoník I, 2. Vydání, Praha: C.H.Beck, 2009

Odborné články

- Brejlová, K.: Zákonné zásady vypořádání společného jmění manželů, Ad Notam, č. 1, 2011
- Cechlová, E.: Společné jmění manželů, Právní symposium.cz, 2013
- Cechlová, E., Trutnová, J.: Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů, Ad Notam, č. 2, 2006
- Dvořák, J., Spáčil, J.: Společné jmění manželů, bezpodílové vlastnictví manželů a podnikání, Právní fórum, č. 9, 2006
- Kocian, A., Šolc, M., Balašík, J.: Manželské majetkové právo podle NOZ, KŠB Institut, Praha, 2013
- Klička, O.: Vypořádání společného jmění manželů po rozvodu manželství a dědické řízení, Ad Notam, č. 6, 2006
- Ryšánek, Z.: Zúžení společného jmění manželů smlouvou, Ad Notam, č. 1, 2009

- Ryšánek, Z.: Zúžení společného jmění k členskému podílu v bytovém družstvu, Ad Notam, č. 2., 2012
- Říha, M.: Nevypořádané společné jmění manželů a smrt jednoho z bývalých manželů, Ad Notam, č. 4, 2013
- Štanclová, V.: Ještě k diskusi společného jmění manželů, Ad Notam, č. 1., 2010
- Veselá, J., Červová, A.: Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným a vypořádání SJM v rámci řízení o dědictví, Ad Notam, č. 1, 2006
- Vlasáková, L., Křížová, V.: Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky, Ad Notam, č. 3, 2004

Judikatura

- Rozsudky citované v rigorózní práci
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 4291/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3450/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3541/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3272/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 4291/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3242/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 4709/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 2199/2008

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 22 Cdo 3999/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 9/2010

Internetové portály:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz>

<http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik>

<http://www.novyobcanskyzakonik.cz/>

www.justice.cz

<http://www.coupleseurope.eu/cs/home>

Zákony

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Seznam zkratk

atd.	A tak dále
ABGB	Všeobecný občanský zákoník rakouský
BSM	Bezpodílové spoluvlastnictví manželů
č.	Číslo
čl.	Článek
EŘ	Exekuční řád
InsZ.	Insolvenční zákon
násl.	Následující
NŘ	Notářský řád
NS	Nejvyšší soud ČR
Obč.Z.	Občanský zákoník
ObchZ.	Obchodní zákoník
odst.	Odstavec
o.s.ř.	Občanský soudní řád
InsZ.	Insolvenční zákon
písm.	Písmeno
r.	Rok
Sb.	Sbírka zákonů ČR
SJM	Společné jmění manželů
sp.zn.	Spisová značka
TZ	Trestní zákoník
ZMPS	Zákon o mezinárodním právu soukromém

Abstrakt

Předkládaná rigorózní práce je nazvaná Společné jmění manželů, upravující majetkové vztahy mezi manžely. Je rozčleněna do sedmi kapitol, kdy první kapitolu tvoří úvod a poslední závěr.

Pojednává o historickém vývoji právní úpravy, od doby římského práva až po současnou právní úpravu.

Další kapitola se věnuje vymezení pojmu společného jmění manželů, jeho vzniku a obsahu, včetně jeho užívání a správy. Dále jsou popsány modifikace společného jmění manželů a podrobně je rozpracován jeho zánik a vypořádání.

Čtvrtá kapitola je věnována právní úpravě zakotvené v novém občanském zákoníku, který nabývá účinnosti dne 1.1.2014.

Na závěr je popsána vazba společného jmění manželů k mezinárodnímu právu soukromému a provedeno srovnání právních úprav společného jmění manželů ve vybraných evropských zemích.

Abstract

The present thesis is called the community property of the spouses regulating property relations between spouses. It is divided into seven chapters, the first chapter is an introduction and the last conclusion

It discusses the historical development of the law, since the Roman law to the current legislation.

Another chapter is devoted to defining the concept of community property of the spouses, its origin and content, including its use and administration. The following describes the modification of community property of the spouses and is worked out in detail his demise and settlement.

The fourth chapter is devoted to legislation enshrined in the New Civil Code, which becomes effective on January 1, 2014.

Finally, it describes the bond of community property of the spouses to private international law and a comparison of the arrangements of community property of the spouses in selected European countries

Resumé

The present thesis is called the community property of the spouses regulating property relations between spouses. It is divided into seven chapters, the first chapter is an introduction and the last conclusion

It discusses the historical development of the law , since the Roman law , through the Hungarian right up to the current legislation.

The main chapters are devoted to the definition of the concept of community property of spouses, its origin connected with marriage and birth related to the court decision. It describes the subject , use and management of community property of spouses.

Changes in scope of community property of spouses are differentiated on the basis of a contract and made by a court.

Interpretation also provides detailed elaboration of extinction and settlement of community property of spouses.

The fourth chapter is devoted to legislation enshrined in the New Civil Code, which becomes effective on January 1, 2014.

It is processed by a new form of community property of spouses and indicated new changes introduced by the New Civil Code

Finally, it describes the bond of community property of spouses to private international law and a comparison of the arrangements of marital property in selected European countries - the Slovak Republic, Germany , Austria and Hungary.

Klíčová slova - Key words

Společné jmění manželů

Nový občanský zákoník

Manželé

Community property of spouses

The New Civil Code

Spouses